

ĮKALINTI AR ĮGALINTI

Pokalbiai su
nuteistaisiais

Ar įkalinimo
įstaigose tikrai
reikia
ugdymo?

Gyvenimas po
bausmės
atlikimo

ĮKALINTI AR ĮGALINTI

Leidinio sudarytoja

Klaudija Armonavičiūtė

Žurnalistės

Klaudija Armonavičiūtė

Domantė Deveikytė

Maketavo

Alytaus kolegijos studentė

Kristina Balinskaitė

Viršelyje

Nuteistojo piešinio fragmentas

Spaudė

S. Jokužio leidyklos – spaustuvė

Vilnius, 2023

www.pirasytosrankos.lt

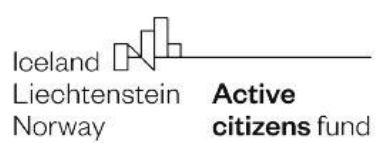
info@pirasytosrankos.lt

Pirašytos rankos

Pirašytos rankos

PROJEKTAS „Ne nenurašyti, o palaikyti: nuteistųjų ir visuomenės švietimas“

YRA AKTYVIŲ PILIEČIŲ FONDO, FINANSUOJAMO EEE FINANSINIO MECHANIZMO LĖŠOMIS, DALIS

TURINYS

07 KAS YRA „PRIRAŠYTOS RANKOS“?

08 AR ĮKALINIMO ĮSTAIGOSE TIKRAI REIKIA UGDYMO?

12 IŠ PIRMŲ LŪPŲ:

12 **Viktoras:** „Jeigu negali nueiti į spektaklį, tai gali spektaklį pasidaryti čia.“

17 **Monika:** „Aš turėjau viską išskyrus meilės, dėmesio ir ryšio.“

24 **Mantas:** „Geriau žaisti atviromis kortomis“

28 **Vladimiras:** „Be mokslo aš daugiau nieko neturiu.“

34 MITAS AR TIESA?

36 DIRBANTYS SU NUTEISTAISIAIS:

36 **Resocializacijos specialistė Jūratė Danielė:**
nuteistieji tikrina, kas tu esi per žmogus

41 **Kriminologas Gintautas Sakalauskas:**
Bausmė neturi būt suvokiama kaip skausmo suteikimo priemonė

42 **Kalėjimo departamento atstovė Raimonda Čižauskaitė:**
nei vienas kūdikis negimsta nusikalteliu

50 **Savonorė Karilė Adomavičiūtė:**
matau ryšio mezgimą kaip maratoną, ne sprintą

55 **Savonorė Jovita Ventienė:**
pirma pažintis ir veikla buvo košmariška

60 GYVENIMAS PO BAUSMĖS ATLIKIMO:
Marius Aleksiuskas: sakydavau, kad aš kaip Robinas Hudas

68 ŠIEK TIEK SKAIČIŲ

70 NUTEISTŲJŲ MINTYS: (TIK)ĖJIMAS

76 ĮKALINTI AR ĮGALINTI?

80 TRUMPAI IR AIŠKIAI (IR KŪRYBIŠKAI)

81 NORIU SUŽINOTI DAUGIAU

86 KUO GALIU PRISIDĖTI

+ FOTO ISTORIJA: VISKAS MANO RANKOSE

22 48 58 66

Daugiau sužinoti apie organizaciją kviečiame mūsų puslapyje prirasytosranks.lt.

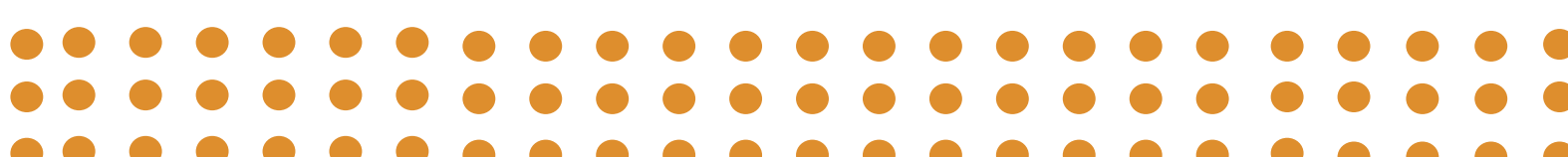
Kas yra PRIRAŠYTOS RANKOS?

Mes esame nevyriausybinė organizacija, kuri rūpinasi nuteistųjų neformaliu ugdymu ir resocializacijos galimybėmis. Mūsų misija yra mažinti atskirtį tarp kalinčių asmenų ir likusios visuomenės dalies bei pakartotinį nusikalstamumą Lietuvoje. Mes norime atviros, tolerantiškos ir sąžiningos visuomenės, būtent todėl imamės iniciatyvų, kurios ją kurtų.

Įkalinimo įstaigose vedame veiklas, kurių tikslas pažinti save, kitą, ugdyti teigiamus įpročius ir lavinti įgūdžius, kad grįžimas į laisvę būtų kuo sėkmingesnis. To siekiame reguliariai lankydami įkalinimo įstaigose, kur vedame įvairiausio pobūdžio veiklas. Ar tai būtų sportinės veiklos, kūrybiniai užsiėmimai, palaikymo ratai, ar kompiuterinio raštingumo pamokos – visa tai yra atnešama į įkalinimo įstaigas Pirašytų rankų savanorių dėka.

Veiklų metu yra vadovaujamosi keliais principais. Savanoriai ne tik įneša naujų žinių, padeda ugdyti naudingus įgūdžius, bet bene svarbiausia – kuria lygiavertišką ir pasitikėjimu grįstą santykį su kalinčiais žmonėmis. Siekiame kurti nuoširdų ir nevertinantį ryšį tarp žmonių laisvėje ir žmonių kalėjime.

Šiuo metu mes vedame kas savaitines veiklas trijose įstaigose: Kauno, Panevėžio ir Šiaulių kalėjimuose. Taip pat periodiškai vedame ir kitais būdais bendradarbiaujame su Vilniaus, Pravieniškių bei Alytaus kalėjimais.

Ar įkalinimo įstaigoje tikrai reikia ugdyti

Visuomenėje vyrauja įvairių nuomonių, kaip turėtų atrodyti bausmės atlikimas įkalinimo įstaigoje. Tiesa, ne visiems kyla minčių pasidomėti realiai įkalinimo sistema, bet tikrai visi turime vienokį ar kitokį įsivaizdavimą. Šie vaizdiniai dažnai nebūna susiję su realybe, greičiau tai matytų „gaudo – šaudo“ tipo filmų, gąsdinimų vaikystėje ir nugirstų pletkų sintezė.

Kalbant apie įkalinimo įstaigų kokybės gerinimą, užimtumo didinimą ir resocializacijos tobulinimą – žmonės pasidalina į dvi dalis.

Vieni laikosi nuomonės, kad bausmės atlikimo laikas ir turi būti nemalonus, kupinas kančios ir diskomforto. „Juk ne į sanatoriją pailsėti važiuoja“ – sako jie. Tiesa, tikrai ne į sanatoriją (nors kai kurių šalių kalėjimai gali priminti ir tokią), bet **ar tikrai blogis nugalimas blogiu?** Ar nepatenkame šioje vietoje į užburtą keršto ratą, iš kurio ištrūkti vienintelis būdas – parodyti kitokį elgesio modelį.

Turbūt niekam ne naujiena, kad į nusikalstamumą linkę žmonės dažniausiai būna lydimi gyvenimo išbandymų nuo pat kūdikystės. Smurtauojantys, priklausomybių turintys tėvai, augančio vaiko pečius užgulusios suaugusiųjų problemos, išgyvenimo ir saugumo klausimai vietoj žaidimų su draugais. Negimstama nei doru piliečiu, nei nusikaltėliu, jais tampama. Iš raidos psichologijos jau žinoma, kad pirmieji keleri vaiko metai yra svarbiausi – tėvų gebėjimas atliepti vaiko poreikius lemia jo tolimesnį gebėjimą socializuotis, pasitikėti kitais ir savimi, aiškiai komunikuoti savo poreikius ir emocijas. Turbūt visi sutiksime su tuo, kad negalime bausti vaiko už tai, kokioje aplinkoje jis gimė ir augo. **Tad ką galime padaryti?**

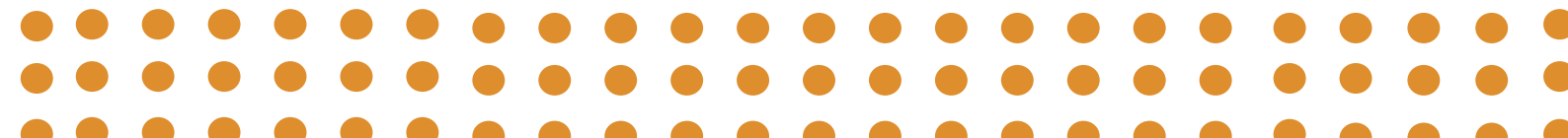
Je mo?

Visais atvejais bausmė neturi būti suvokiama kaip skausmo suteikimo ir keršto priemonė, ji turi atverti naują perspektyvą. Jei ji jos neatveria – ji yra beprasmė.

– socialinių mokslų (teisės) daktaras ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros docentas Gintautas Sakalauskas

Galime padėti užaugusiems vaikams išsiugdyti bazinius emocinius – socialinius įgūdžius, kuriuos turėjo gauti jau pirmaisiais savo gyvenimo metais. Įkalinimo įstaigose vykstantis neformalus švietimas yra galimybė parodyti kitokius elgesio modelius nei kalintieji galbūt yra pratę matyti. Iš pažiūros „nerimti“ žaidimai su ateinančiais savanoriais gali turėti kur kas rimtesnę indėlį nei atrodo. Jų metu mokomasi bendradarbiavimo, kūrybiškumo, priimti sprendimus, rodyti iniciatyvą. Galiausiai net ir paprastas dalijimasis istorijomis ir mintimis leidžia suprasti, kad nesi vienas ir yra žmonių, kuriems rūpi.

Neformalus švietimas gali padėti atpažinti ir įsivardinti savo stiprybes ir talentus, o formalus ugdymas atveria duris į jų puoselėjimą ir tolimesnį žinių pasaulį. Tyrimais paremta, kad ugdymas įkalinimo įstaigose – tai prevencija pakartotiniam nusikalstamumui.

„Didelis stereotipas yra mintis, kad nuteistuosius reikia gelbėti, lyg jie patys būtų bejėgiai. Manau, kad vietoj to geriau kurti galimybes jų įgalinimui, padėti išryškinti jų stipriąsias puses.“

– Ieva Mackutė, organizacijos „Pirašytos rankos“ įkūrėja

Tiek įvairios kompiuterinio raštingumo ar užsienio kalbos programos, tai pat ir galimybė baigti mokyklą, įgyti profesiją ar pasirinkti aukštąjį išsilavinimą leidžia nuteistiesiems susigrąžinti viltį, kad išėję į laisvę, jie gali būti naudingi pasauliui.

Klausimas tik, ar mes jiems leisime būti naudingiems?

Vis dar vyraujanti baimė priimti į darbą buvusį kalinį, nenoras išnuomoti būstą ir kiti atstumiantys veiksmai tik atitolina žmogaus svajonę pradėti gyvenimą iš naujo ir dorai.

Tokiais veiksmais tik stumiame jį grįžti į jau pažintą ir jam lengvą gyvenimo būdą, dėl kurio ir pakliuvo į įkalinimo įstaigą. Būkime palaikanti visuomenė, duokime antrą šansą.

Nenurašykime, o palaikykime.

ĮKALINIMO ĮSTAIGOSE VYKDOMOS VEIKLOS

VIKTORAS:

Koks Jūs būdavot vaikas? Ką mėgavote žaisti?

Viską mėgdavau, bet labiausiai konstruoti iš detalių. Konstruodavau visokius lėktuvėlius, augant prasidėjo didesni modeliai: automobiliai, kosminiai laivai, raketos. Susirinkavome draugai ir arba konstruodavome, arba eidavome į sporto salę.

Kokiomis savybėmis pasižymėjote kaip vaikas?

Turbūt rykiausiai pasižymėjau komunikabilumu, darbštumu, draugiškumu, ypač organizuotumu mokykloje. Gal todėl taip gerai ir sekėsi mokytis – baigiau mokyklą, įstojau į aukštąją, vieną, antrą, trečią... Kelis magistro laipsnius turiu. Paskutinį baigiau Mykolo Romerio universitetą, anksčiau mokiausi Lietuvos sporto universitete edukologijos bakalauro pakopoje, tada Šiaulių universitete socialinės globos ir negalios skyriuje. Mokiausi ne tik Lietuvoje, bet ir Ukrainos universitete įgijau socialinio darbo magistro laipsnį ir Madrido universitete teisės mokslus.

Jeigu negali nueiti į spektaklį, tai gali spektaklį pasidaryti čia

Oho, koks didelis žingeidumas.

Ar pavyksta šį smalsumą patenkinti ir esant įstaigoje toliau mokytis?

Man visada patiko mokytis ir dabar parašiau prašymą stoti į doktorantūrą, bet dar kol kas atsakymo negavau iš Vilniaus universiteto. Įkalinimo įstaigoje man veiklų netrūksta, jei žmogus nori, tai prisigalvoji, ką veikti.

Aš, pavyzdžiui, paveikslus tapau, štai ant sienos kabu mano tapyti Picasso kūrinų interpretacijos, administracijos pastate, gal matėte, nutapytas Žalgirio mūšis. Tapau, iš molio lipdau, spektaklį buvau pastatęs. Aš režisierius, kiti nuteistieji aktoriai ir vaidinome nuteistiems iki gyvos galvos, žinot, jie gal nei karto nėra buvę jokiame teatre ir jau nebenueis, tai koks džiaugsmas jiems buvo pamatyti gyvą spektaklį. Tai ir įkūrėme tokį teatro būrelį, dabar kitą spektaklį ruošiam, apie Kalėdas.

Džiugu girdėti, kad yra tokių entuziastinių, kultūrą skatinančių žmonių.

Taip, iš tikrųjų yra užslėptų talentų, kurie gali atsiskleisti, nes laiko čia visada yra (juokiasi). Dabar rašau knygą apie tatuiruočių meną, galvoju tik kaip išleisti ją. Man labai svarbi ir aktuali tema, nes paties nugara padengta mitologinėmis būtybėmis, kad mane jos saugotų. Tad knygoje rašau apie tatuiruočių istoriją, jų reikšmes bei noriu sulyginti su įkalinimo įstaigų tatuiruočių subkultūra.

Kaip įdomu, labai lauksime išleistos knygos. O ką jums pačiam reiškia jūsų tatuiruotės?

Mane labai traukia egiptologija, tai, pavyzdžiui, sfinksai. Mėgdavau daug keliauti, pažinti rytų šalių kultūras. (šypsosi).

Indijoje gyvenau metus laiko, jaučiausi ten kaip namie, gal kažkurioje reinkarnacijoje taip ir buvo.

Man įdomu kaip jie gyvena, kaip auga, kokie papročiai, kokia buitis, mentalitetas, mąstymas. Juk viskas kitaip nei Lietuvoje. Ten kažkaip paprasčiau, daug paprasčiau. Jeigu čia žiūri į žmogų, kaip apsirengęs, koks ūgis, svoris, profesija, tai ten atrodo žiūri daugiau į žmogaus sielą.

Koks Jūsų požiūris į žmogų?

Man visų pirma žmogaus vidinis pasaulis turi būti gražus ir pilnas. Kartais susikuria tokią gražią išorę, o vidus toks tuščias, kad po savaitės nebėra apie ką kalbėti. Tiesiog žmogus turi būti žmogus.

Nevertinti kito pagal save, leisti jam gyventi savo unikalų gyvenimą, neįsivaizduojant esą aukščiau.

Deja, manau, kad tokį požiūrį iš mūsų visuomenės išgyvendinti, čia dar ilgas procesas.

O koks požiūris į žmogų įkalinimo įstaigoje, ar egzistuoja nerašytos vidinės taisyklės, vadinamos „panetkės“?

Aišku, egzistuoja, bet arba jomis vadovaujasi, arba ne. Aš gyvenu savo gyvenimą, kaip gyvenau. Jeigu žmogus pasiryžęs gyvenimą praleisti įkalinimo įstaigoje, jis ir laikosi tų „panetkių“. Dažniausiai tie, kurie nieko neturėjo laisvėje, stengiasi čia iš savęs kažką statyti ir pasirodyt geresni. Aišku, ne visi žmonės, juk yra ir gerų, ir pro-

tingų, bet vienaip ar kitaip čia papuolė, o „kodėl“ niekas neaiškina.

Ar Jūsų manymu lengva tobulėti įkalinam žmogui, kuris laisvėje negavo tinkamo išsilavinimo ir įgūdžių?

Tai žinoma, čia yra sudarytos visos sąlygos šviestis, yra visko. Pavyzdžiui, šiandien paprasta tokia diena: aš dalyvavau aplinkosaugos egzamine, rytoj konstitucijos egzaminas bus. Tu kur nori, gali dalyvauti. Gali tęsti mokslus, gali domėtis viskuo, tik reikia turėti noro. Aš pats susiorganizavau eiti tobulintis anglų kalbą, nors aš jau moku anglų, prancūzų, ispanų kalbas. Dabar sugalvojau vokiečių kalbą išmokti, tai susitariau su mokyklos mokytoja, kuri čia ateina, bet nelabai kas ateina į tą mokyklą, tai praktiškai individualias pamokas turiu. Tai, žinoma, viskas priklauso nuo žmogaus. Ir, kas svarbiausia, čia yra laiko – tau nereikia rūpintis namais, ką pavalgyti, nereikia rūpintis daugeliu socialinių problemų, nes čia jos neegzistuoja. Paprasčiausiai čia yra didelė laiko dovana, galimybė apmąstymams.

Kai taip pasakojate skamba kaip atostogas, tikiu, kad ir daugiau žmonių norėtų tokios laiko dovanos.

Taip, bet yra toks dalykas – gali būti auksiniame narvelyje, bet vis vien tu būsi nelaisvėje.

Yra ribojamas santykis su šeimos nariais, negali jų matyti, bendrauti kada nori. Negali nueiti į muziejų, daug ko negali ir tai jau yra mūsų problemos, bet tu gali kompensuoti kitais dalykais: užsiimti daile, savišvieta, kultūra, organizuoti renginius, daryti spektaklius. Jeigu negali nueiti į spektaklį, tai gali spektaklį pasidaryti čia. Ir ne tik dėl savęs, juk kiti jau dvidešimt metų sėdi kalėjime, tame narvelyje, ir nebuvo matę spektaklio.

Kaip jaučiatės artėjant bausmės atlikimo pabaigai?

Manau, nėra žmogaus, kuris negalvotų apie laisvę. Aš esu pozityviai nusiteikęs viskam: koks bus sprendimas, toks. Jeigu čia teks pabūti truputį ilgiau, nuo to nenukentės mano psichologija. Laisvės aš nesieju su Lietuva, keliausiu į užsienį, ten sąlygos ir požiūris į žmogų yra kitoks. Lietuvoje, jei atlikai bausmę, automatiškai uždeda etiketę, pažymi lyg raupsuotąjį ir vengia.

Manau, jei žmogus atbuvo savo bausmę ir daugiau nusikaltimų nekartoja, nereikėtų jam priminti visą gyvenimą jo klaidų, juk auga vaikai, šeima, norėtųsi kurtis naują gyvenimą.

Būtent todėl nesinori likti Lietuvoje, juk labai sunku net ir paprasčiausią darbą susirasti, kai darbdaviai ir kolegos nepasitiki, neduoda net šanso.

Kaip jaučiatės artėjant bausmės atlikimo pabaigai?

Vakarais klausausi indišių mantrų,

išblaivo visas mintis. Paklausau, pamedituoju pusvalandį ir labai pozityviai nutiekia, niekas taip nenuteikia kaip jos.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

MONIKA:

*Viktoro piešiniai,
Picasso interpretacija*

aš turėjau viską išskyrus meilės, dėmesio ir ryšio

Kokia Jūs buvot kaip maža mergaitė?

Mano vaikystė buvo iš tikrųjų sunki. Neturėjau tėvų, jie jau mirę, tad gyvenau su globėjais. Jų manymu, man visko užteko. Materialiai taip ir buvo: turėjau gerą kambarį, visada skaniai pavalgius, gražiai apsirengus ir taip toliau, bet aš niekada neturėjau artimo ryšio su jais. Aš grįždavau namo ir užsidarydavau virtuvėje, nes ten radijas grodavo, klausydavau muzikos. Arba, pavyzdžiui, man prasidėjo mėnesinės ir aš nežinojau, ką tai reiškia. Žinoma, ir apie berniukus su manimi nekalbėjo, jokių tokių pokalbių neturėjom. Ir, kai man suėjo 13 metų, jie mane atidavė į vaikų namus, nes aš susidraugavau su negera kompanija, prasidėjo vagystės. Ir aš jau visam laikui ten likau, tai mano vaikystė skaudi, nes vaikų namuose auklėtoja buvo viena per visą aukštą ir ji neturėjo mums visiems laiko. Atsimenu, patirdavau patyčias ne tik mokykloje, bet ir iš globėjų, kol dar su jais gyvenau.

Su globėjais Jus siejo giminystės ryšiai?

Taip, globėja man buvo teta. Aišku, aš esu jiems dėkinga už tai, kad turėjau stogą virš galvos ir kažkiek tos meilės buvo, gal jie nemokėjo man jos parodyti, kaip reikėjo. Man trūko ryšio, o vaikų teises man sakydavo: „ko tu taip, Monika, elgiesi, tu gi viską turi?“

Bet aš turėjau viską išskyrus meilės, dėmesio ir ryšio.

Paskui dar palaikėte santykius su globėjais?

Taip, iki šiol palaikom susirašinėjant. Bet aš su globėja visiškai nesutariu ir nežinau, turbūt kitaip nebus. Jie dar turėjo savo du biologinius vaikus, aš juos broliais vadinau. Skaudžiausias įvykis vaikystėje nutiko, kai man buvo septyneri – sėdėjome prie stalo ir dėl kažko susipykau su globėja ir ji man pasakė, kad iš tikrųjų aš turiu tėvus, jie sėdi prie konteinerių. O aš visą laiką galvoju, kad globėjai ir yra mano tikrieji tėvai, tai tada pamenu verkiau, tokiai mažytei man buvo didelė trauma. Tada supratau, kad

negaliu jų vadinti tėvais, tai vadinu teta ir dėdė.

Dabar aš pati turiu mergaitę ir berniuką, tik niekam čia, įkalinimo įstaigoje, nesa sakau, nenoriu, kad žinotų. Kai mergaitė gimė, man buvo labai sunku finansiškai, ir galvojau, ką man padaryti, kad tam vaikui būtų geriau? Neturėjau artimųjų, kas mane palaikytų, ir aš atidaviau ją laikinai į kūdikių namus. Aišku, aš ją lankiau kiekvieną dieną, prižiūrėdavau ir, kai atėjo laikas, kad jau galėjau ją priimti, aš ją susigrąžinau. Kai globėja sužinojo, kad buvau atidavusi vaiką, ji labai supyko, kaip aš taip galėjau pasielgti. Aš jai priminiau, kokį pavyzdį turėjau ir kaip ji su manimi pasielgė... Tada ji nebeturėjo, ką atsakyti.

Kaip dabar santykis su dukra?

Turiu berniuką ir mergaitę, tai per socialinę bandau juos susirasti ir bendrauti, atkurti ryšį, kas, aišku, čia bus labai sunku. Jie pas globėjus, man nepažįstamus žmones.

Kaip Jūs dėl to jaučiatės?

Iš tikrųjų, sunkiai, dėl to aš ir nenoriu sakyti, kad aš turiu tuos vaikus. Bus pilna klausimų, yra gėda ir aš negaliu pasakoti, kaip kitos, kad jų vaikus augina. Man gėda, kad mano gyvenime taip atsitiko.

Jūs minėjote anksčiau, kad paauglystėje susidraugavote su prasta kompanija. Ar tada ir prasidėjo nusikaltimai?

Ne, aš jau vaikystėje vogdavau iš parduotuvių. Tada tai buvo toks mažvaikiškas norėjimas pasirodyti kietu. Taip pat iki šios įstaigos nemokėjau pasakyti „ne“ ir kiti žmonės man darė didelę įtaką. Būdamas čia aš išmokau pasakyti žodį „ne“ ir išmokau nepasiduoti žmonėms, turėti savo nuomonę. Todėl aš nesigailiu, kad esu čia. Nemanau, kad tai pasaulio pabaiga, nors

pradžioje labai draskiausi, sakiau, kad neturiu priklausomybės. Priklausomybė alkoholiui buvo aiški, bet sakydavau, kad aš jos neturiu, ką jie čia nusišneka, man viskas gerai. Dabar aš čia esu metai ir 4 mėnesiai, tai man reikėjo metų sau pripažinti, kad aš turiu priklausomybę ir kad aš turiu keistis. Tikrai ir darbuotojai mato, kad pradėjau keistis į gerąją, švelniąją pusę, nes užtenka to, kokį pavyzdį moterų matai čia aplink save ir supranti, kad nenori tokia būti.

Ar išeina rasti bendraminčių, su kuriomis megztūsi draugystę?

Taip, bet yra toks niuansas, kad vieną gražią dieną jos ima ir išeina. Dabar irgi viena mergina, su kuria tikrai yra apie ką pakalbėti, bet ji išeina gruodžio pirmą. Nieko tokio, mes susitikime laisvėje, nes mes iš vieno miesto. O kitoms tiesiog parodai, kad tu nenori bendrauti. Aš dar labai mokausi savo pyktį tramdyti, tad geriau bandyt išvengti kiek įmanoma konfliktų, nes namo norisi grįžti greičiau, vienas papeikimas ir viskas – svajonės apie namus pusei metų gali būti pamirštos.

Kaip manote, ar tos nuobaudos yra tinkama skatinamoji priemonė keistis ar tik laikinai priverčia užsidėti kaukę?

Manau, kad iš tikrųjų padeda. Aš prieš

atvažiuojant čia galvojau, kad bus baisiau, visi prieš mus nusistatę ir taip toliau.

O yra tokių darbuotojų, kurie tikrai padaro viską, kad tu keistumeisi.

Jų dėka aš jau turiu minčių, ko aš noriu, kaip noriu viską savo gyvenime susitvarkyti, nes tikrai nenoriu atsikelti ir galvoti, kaip man už butą susimokėti. Noriu tvirto pagrindo. Tai čia turi viską apgalvoti ir keistis.

Kaip atrodo įprasta diena įkalinimo įstaigoje?

Sunkiausi čia yra savaitgaliai, nes neturi ką veikti, jokie užimtumo. Lieka tik filmus, televizorių žiūrėti, tai sakiau, kai išėsiu, turbūt ilgai net neįsijungsiu televizoriaus (juokiasi).

Norėtum pasidalinti savo planais, svajonėmis?

Visą laiką turėjau svajonę atsidaryti grožio saloną, būti visažiste. Pradėsiu nuo mažesnių žingsnelių. Pirmas žingsnis – rehabilitacija, kad dar tvirčiau jausčiausi, o tada įsidarbinti kažkur. Kalėjimas man labai primena vaikų namus, tik kad suaugusiųjų variantą ir kad negali išeiti iš ribų. Tai gal man nėra taip baisu, nes aš esu įpratusi prie valdiškų įstaigų.

Kaip atrodo įprasta diena įkalinimo įstaigoje?

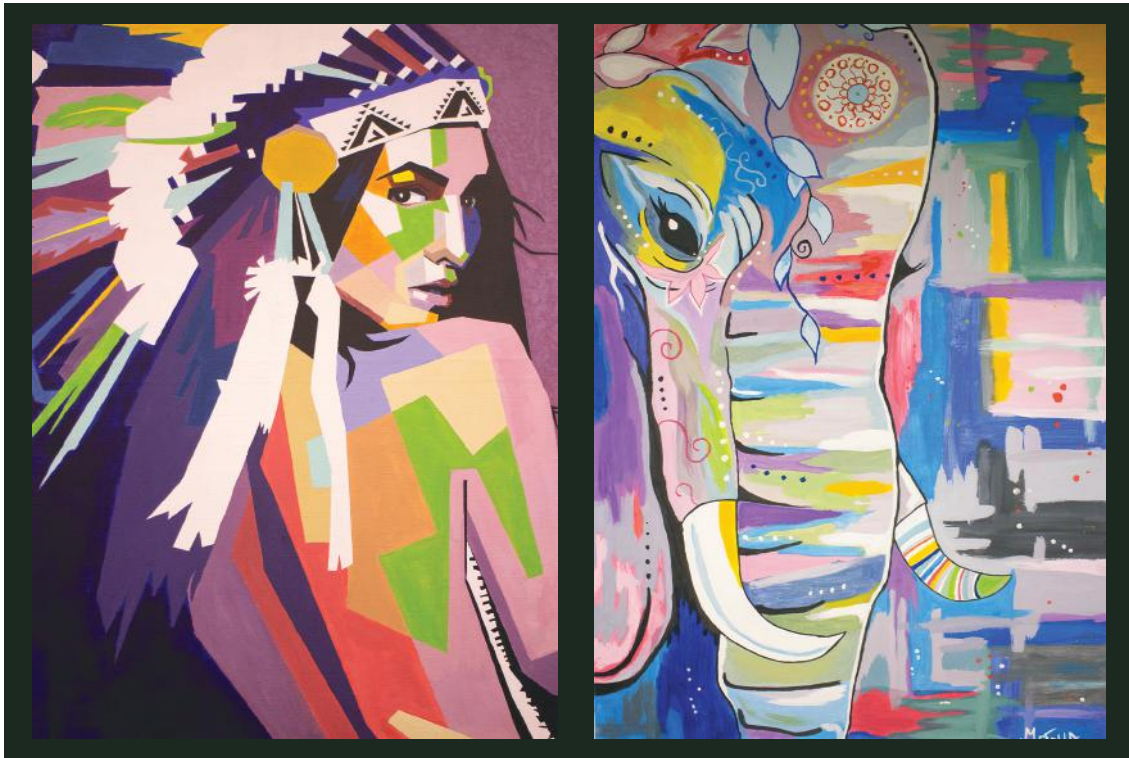
Sunkiausi čia yra savaitgaliai, nes neturi ką veikti, jokio užimtumo. Lieka tik filmus, televizorių žiūrėti, tai sakiau, kai išeisiu, turbūt ilgai net neįsijungsiu televizoriaus (juokiasi).

Tai savaitgaliai tokie niūresni, tada labiau apie namus galvoji, draugus, laisvę, galvoji, kaip buvo, kaip norėtum, kad būtų...

Padeda nepanirti į liūdesį tik tai, kad vieną gražią dieną tu iš čia išeisi, kad tai laikina. O, kai išgirdau nuosprendį sakiau, kad mano gyvenimas baigtas ir norėjau realiai baigti savo gyvenimą. Tada dar turėjau vaikiną, kuris man liepė slapstytis, tai dar dėl to esu dėkinga įstaigai, kad tie santykiai nutrūko, kurie man darė labai blogą įtaką.

Žinau, kad stengsiuosi ir darysiu viską, kad taip daugiau neatsitiktų.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

*Paveikslai tapyti Ryčio
atliekant Gausmę*

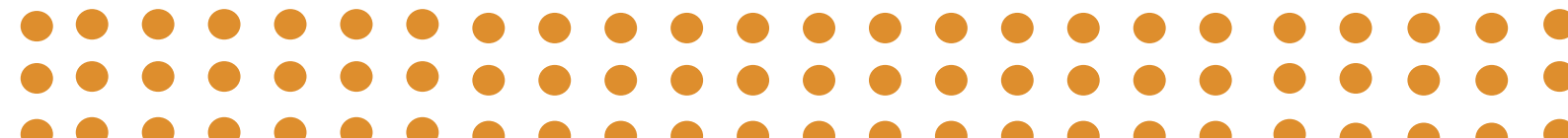

FOTO ISTORIJA: VISKAS MANO RANKOSE

”

Kai kurie iš mūsų čia yra jau tiek daug patyrę ir išgyvenę, kiek kiti ilgus gyvenimus nugyvenę tiek nepatiria. Tai yra didelė neteisybė, nes žmonės dar per jauni tam.

“

MANTAS:

Kaip gyvenate Mantai?

Kaip eilinis nuteistas: darbas, būrys, televizorius. Dirbu elektriko padėjėju, pažymėjimo kvalifikacijos neturiu, bet per gyvenimą išmokau visko, ko reikia.

O kaip sekėsi mokykloje, koks vaikas buvote?

Ramus vaikas, žaisdavom kažkokius žaidimus su pagaliukais, žinoma, kvadratą, futbolą. Mokykloje irgi normaliai sekėsi, kol neįstojau į profesinę mokyklą. Ten mokiausi automobilių remonto, pasikeitė aplinka, žmonės ir prasidėjo... Pradėjau gerti, rūkyti, kaip ir visi klasiokai.

Į nusikaltimų lauką patraukė Jus tuometiniai draugai?

Ne draugai gal, o alkoholis. Nors daugumą klasiokų per aštuonis su puse metų sutikau įkalinimo įstaigoje, beveik kaip klasės susitikimas (juokiasi).

Kaip manot, kas turėjo įtakos, kad Jūs ir Jūsų aplinka atsidūrėte įkalinimo įstaigoje?

Visi buvo chuliganai, paauglystėje vogdavo, dabar vieną buvau sutikęs, tai

už žmogžudystę. Ir mokykloje aš su jais nesiveldavau į draugystes, tik alaus kartu išgerdavome. O nusikaltimai atsirado nesusiję su ta kompanija, bet per alkoholį. Ypač, kai išsiskyriau su mergina, padaugėjo išgertuvių.

Skandinau skausmą ir taip gavosi...

Ar aplinkui buvo žmonių, kurie palaikytų Jus, stabdytų nuo gėrimo?

Buvo brolis, giminės, visi sakė, prašė negert, bet man kažkaip ta nuomonė nelabai rūpėjo, kol atsidūriau čia. Kai jau „sėdi“, sukrečia. Bet iš dalies, įkalinimo įstaigoje ramiau, darbas yra, nereikia gimiinių prašyti pinigų, o laisvėje dar neaišku, ar kas priims į darbą. Dabar pats susitvarkiau su alkoholizmu, nei lašo nebenoriu, vienos problemos per tai. Buvau trumpalaikėse išvykose, siūlė išgert, neėmiau.

Kiek Jums liko laisvės atėmimo bausmės? Kokie jausmai galvojant apie laisvę?

Maksimum mėnesis ir namo. Pagaliau. Laukiu, jaudinuosi. Bausmė niekur nedings dar tris metus, tai vadinama probacija, bet laisvėje būsiu. Turėjau vadinamas atostogas, tai trumpalaikės išvykos po

geriau žaisti atviromis kortomis

tris - penkias paras, tai vis tiek jau žinau kaip kas, kur grįšiu... Išbuvau čia aštuonis metus, penkis mėnesius ir (pažiūri į laikrodį) dvidešimt keturias dienas.

Oho, koks tikslumas. O ar atsimenate pirmas dienas įkalinimo įstaigoje? Kaip jautėtės patekęs į tokią aplinką?

Iš pradžių metus praleidau kameroje, tik vėliau perkėlė į lengvesnę grupę. Tai nežinau, buvo depresijos tuo metu, nieko nenorėjau, nebendravau su niekuom, visiškai užsidariau, bet po pusmečio susitaikiau. Kameroje gyvenom šešiese ir tik tarpusavyje galėjom bendrauti, aišku, vyksta rotacijos žmonių po kiek laiko.

Kaip Jūs ir Jūsų artimieji reagavo į nuosprendį?

Na man teismo metu žadėjo keturiolika metų, tai net atsisėdau ant suoliuko, bet paskui nuosprendžio metu nuteisė dvylikai metų, tai šiek tiek lengviau paliko. Giminės irgi susitaikė, niekas neišsižadėjo, bendraujame. Supranta, kad visiems visko gali nutikti.

Kokie santykiai vyrauja įstaigoje su kitais nuteistais ir prižiūrėtojais?

Pykčių visur pasitaiko, bet susipykstam ir po pusvalandžio vėl bendraujam. Iš esmės, kiekvienas rūpinasi savo reikalais, tai su užgauliojimais nesu susidūręs, jei elgiesi žmogiškai, tau atsakys tuo pačiu. Prižiūrėtojų irgi visokių būna, bet gyvenam pakankamai santaikoje, svarbu taisyklių laikytis,

o kuo pasitikėti ir kaip bendrauti, išsiaiškini per metus.

Vieni juokų nesupranta, su kitais gali ir atviriau pašnekėti.

Ar ruošiatės kaip nors išėjimui į laisvę?

Stengiuosi kuo daugiau dirbti, kad laikas greičiau eitų.

Vis kažką dirbi, veiki ir nesisuka mintys vien tik apie bausmę arba laisvę, nes kitaip ir liūdesys užpuola. Buvau psychologės užsiėmimuose, naudinga pasirodė.

Ar lengva Jums pasitikėti žmonėmis?

Niekada nėra taip, kad pilnai jausčiau pasitikėjimą kitais. Vis tiek kažkas kažką

apgaus, tai čia tik per laiką gali suprasti, koks žmogus priešais stovi.

O koks Jūsų santykis su religija, tikėjimu?

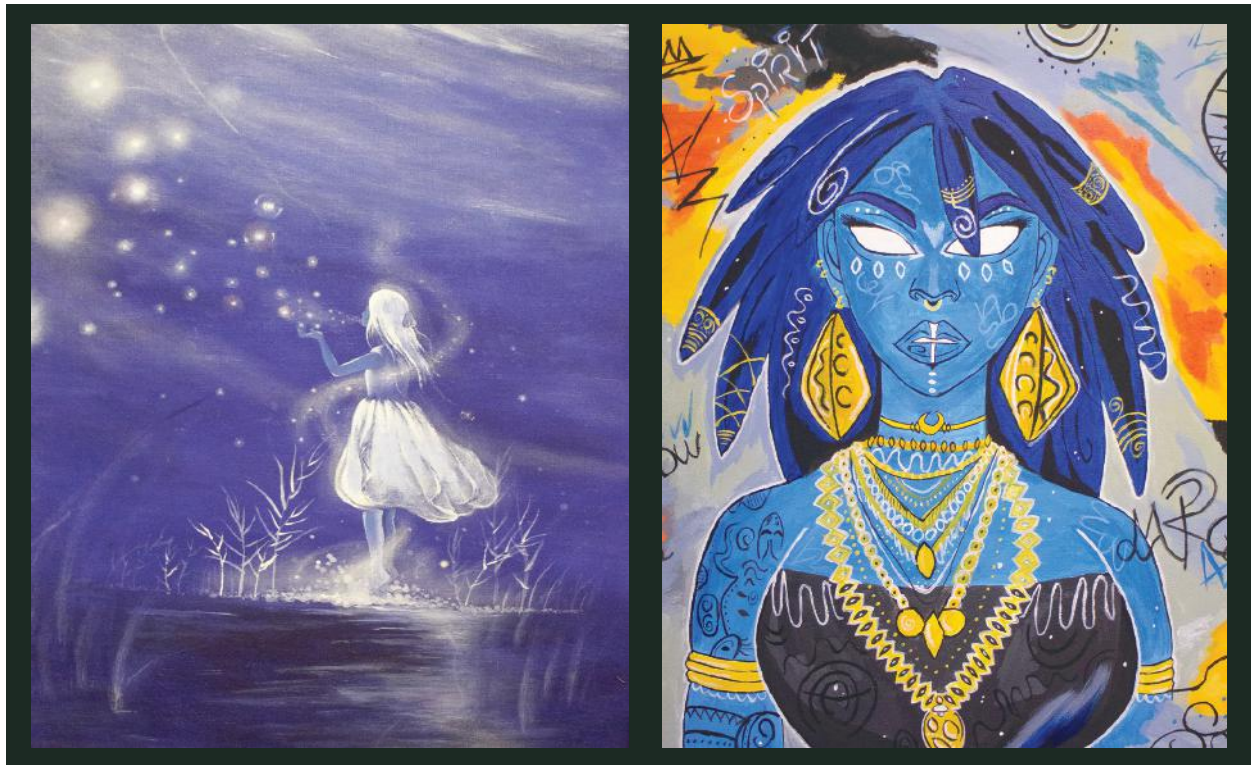
Į bažnyčią eidavau su močiute, Kalėdas švenčiame. Būna kalėjime, kad žmonės tampa labai tikintys, nors laisvėje nebuvo. Galbūt randa religijoje atramą, bet man taip nenuitiko. Kartais apsilankau mūsų bažnytėlėje.

Pabaigai, apie ką svajojate?

Tų svajonių daug. Na, pirmiausia išeiti, tada išsilaikyti vairavimo teises, šeimą sukurti, jeigu pavyks, dantis susitvarkyti. Pirmoje vietoje darbą susirasti, vis dėlto 40 000 eurų skolą turiu.

**Nežadu nuo nieko slėpti savo praeities,
vis tiek viskas išlenda galiausiai, tai
geriau atviromis kortomis žaisti.**

*Kalbino Klaudija Armonavičiūtė
* Pašnekovo vardas pakeistas*

*Paveikslai tapyti Ryčio
atliekant 6ausmę*

VLADIMIRAS:

*Vladimiras, švelnaus balso žmogus, iš karto padrąsina:
„Jūs klauskite, ko norite. Su gerais žmonėmis visada malonu pabendrauti.“*

Kas yra geras žmogus?

Kuris gali apšviesti žmogų plačiau apie gyvenimą, gerumą, tikslus ar šeimą.

Jums dabar aktualios šios temos?

Taip, nes aš pats šeimos neturiu nei mamos, nei tėvo. Augau vaikų namuose. Šiaip daug sunkumų gyvenime buvo, tikrai ne rožėm klotas.

Gal pats turite vaikų?

Deja, nepavyko šjkart.

Kaip atrodo Jūsų įprasta diena?

Mokausi Vilniaus suaugusiųjų mokymosi centre, 11 klasėje, nes savo laiku nebaičiau mokyklos. Dabar labai patinka mokytis, mėgstu informatiką, matematiką truputį. Lietuvių nelabai sekasi, vokiečių nepatinka. Mėgstu sporto renginius, pats žaidžiu krepšinį, futbolą.

Daugiausia laiko mokslams atiduodu, nes be mokslo aš daugiau nieko neturiu, reikia toliau vystytis.

Galbūt turite kažkokią svajonę, kur labiausiai norite tobulėti mokslo srityje?

Išėiti iš įkalinimo įstaigos ir toliau pildyti savo svajones. Svajonių yra daug, bet pirmiausia reikia įvykdyti vieną planą. O jo dar liko šešeri metai, vienuolika jau atbūta. Nelabai džiugu girdėti tokius skaičius, bet klaida yra klaida, pats kaltas.

Ką Jūs vadinate klaida?

Klaida didžiausia mano gyvenime įvyko tai, kad aš nužudžiau žmogų.

Save kaltinu ir prakeikiu.

O kada supratot, kad tai buvo klaida?

Nuo pat pradžių, kai tai įvykdyta buvo. Aš niekur nesislapsčiau, nesipriešinau, parėjau namo, pasisakiau mamai, kad padariau didelę nesąmonę. Tiesiog laukiau to momento, kai atvažiuos policija. Nereikėjo net rytojaus laukti, atvažiavo iškart. Daug liudininkų buvo.

be mokslo aš daugiau nieko neturiu

Ar Jūs buvot pažįstami su auka?

Jis buvo man pažįstamas tik iš matymo. Su mano mama buvo labai artimai pažįstami, o man tiesiog pyktis paėmė ant jo, kad jis kažkoks neadekvatus.

Truputį ironiška, kad galvojat, kad jis neadekvatus ir tuomet su juo neadekvačiai pasielgėte ar ne?

Taip, dėl to ir sakau, kad įvyko klaida.

O kaip jautėtės atvykęs į įstaigą?

Aš jums atvirai pasakysiu, kaip žmogus jaučiasi pakliuvęs į įstaigą. Aš jaučiausi labai košmariškai. Jeigu taip vienu žodžiu paaiškinus, tai labai blogai. Buvo net kilęs noras pasidaryti sau galą. O paskui laikui bėgant, savaitei po savaitės, jau nebenorėjau nieko. Tada kviečiausi į pagalbą psichologus, prašiau, kad su manim pašnekėtų.

Tai mane atkalbėjo ir pasakė, kad turiu, dėl ko gyventi: ne tik dėl šeimos, bet būtent dėl savęs. Tai va po šitų žodžių supratau, kad verta gyventi.

Po psichologinės pagalbos pradėjau lankyti viską, kas įmanoma. Geriausias patarimas, kurio niekada nepamiršiu, tai nepasiduoti impulsyvumui.

Kas dar Jums padeda susitvarkyti su kilusiomis emocijomis ir mintimis?

Lankiau itin stiprų užsiėmimą, tai yra 12 žingsnių programa. Ji yra skirta susitvarkyti su priklausomybėmis, bet ir ne tik, aš narkotikų nevarčiau ir gyvenime jų nevarčiau. Ta 12 žingsnių programa man davė visko po truputį suprasti. Apie gyvenimą ir religiją, viskas įsirašė į širdį ir protą, suteikė viltį būti gyvam. Aš čia įtikėjau į Dievą, daug metų jau lankau bažnyčią.

Kuo Jums padeda tikėjimas?

Norėjau pažinti Dievą ir dar noriu, iš tikrųjų, suprasti, koks jis yra. Yra daug žodžių, bet jų neužtenka, reikia suprasti ir dvasiškai pažinti.

Čia to žmonės nesupranta.

Nerandate įstaigoje bendraminčių?

Yra keletas asmenų, kurie gali pajauti šią dvasinę palaimą, bet tai yra specialistai, pareigūnai. Su nuteistaisiais stengiuosi nebendrauti, nes tai man daro blogą įtaką. Man geriau rinktis mokyklą, eiti į darbą. Aš užėinu pas bet kurį specialistą, kad išsikalbėčiau. Žinote, pakalbi ir tas laikas praeina greičiau, o su nuteistaisiais ką galima bendrauti? Jie iš karto nesąmones pradeda, o pareigūnai jie vis tiek yra išsilavinę, gali padėti, kažką patarti.

Kalbant apie kaltės jausmą, ar Jums pačiam pavyko sau atleisti?

Aš sau negaliu atleisti dėl to, kad aš pak-

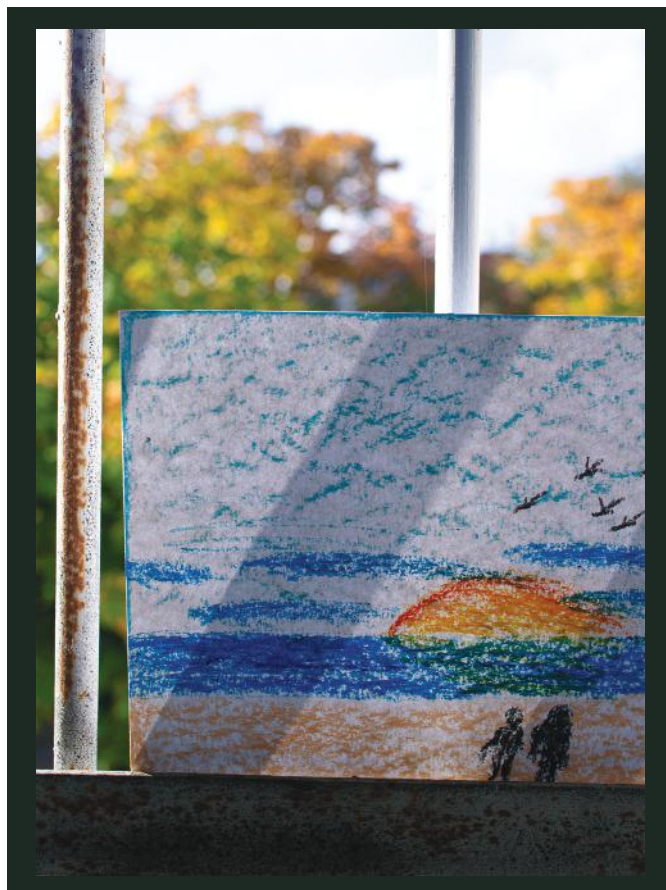
liuvau į įkalinimo įstaigą už labai sunkų nusi kaltimą ir negaliu sau atleisti, kad aš negalėjau būti šalia, kai mama mirė.

Man mama buvo viskas.

Aišku, aš tik dabar pradėjau suvokti mamos svarbą...

Sakau, kaip yra, man nėra ko slėpti. Ką padarysi, visi ten atsidursim kažkada.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

*Nuteistųjų sukurti
darbai*

„Pirašytų rankų“ parduotuvė:
<https://contribee.com/prirasytosrankos?shop=1>

Kodėl verta įsigyti šiuos marškinėlius?

- ▶ Įsigydama(s) šiuos marškinėlius sukursi galimybių teistiems žmonėms keisti savo gyvenimus. Dėl to, kad įsigysi šiuos marškinėlius, mes galėsime praveisti 1 nuotolinę veiklą arba aprūpinti 1 - 2 gyvas veiklas priemonėmis!
- ▶ Įsigydama(s) šiuos marškinėlius ne tik paremsi mūsų organizacijos veiklą, bet taip pat parodysi teistiems žmonėms, kad yra žmonių, kurie jais tiki!

Apie sportininko marškinėlius:

Kaip pats autorius apibūdino: „Sveika gyvensena turėtų būti aktuali visiems.“ Dizaino autoriui sportas ir sveika mityba yra tai, kas motyvuoja keistis ir neprarasti vilties. Jam džiugu, kad kiti žmonės vilkės jo sukurtus marškinėlius bei galbūt taip pajaus motyvaciją sveikai gyventi ir siekti savo gyvenimo tikslų.

Laiko marškinėliai:

Kaip pats autorius apibūdino: „Šio dizaino pagrindinė mintis, kad laikas yra svarbesnis nei manai. Nuo laiko priklauso viskas.“ Kol kalbėjome su juo, jis pabrėžė, kad nors ir gali pasirinkti laiką įkalinimo įstaigoje leisti naudingai, visgi čia negali kurti savo gyvenimo. Negali kurti šeimos, statyti karjeros, dalyvauti artimųjų gyvenime. Reflektuojant apie tai ir gimė šis kūrinys.

Traukinio bėgiai:

Šį kūrinį autorius sukūrė vos per kelias minutes juokaudamas, kad tokio abstraktaus meno niekada nekuria ir kad šįkart įtaką padarė veiklos metu leista muzika. Išvydęs netikėtą rezultatą spėjo nuteisti: „Čia kažkokią nesąmonę nupiešiau“ ir jau ruošėsi lapą su šiuo dizainu išmesti (gerai, kad savanorės jį išgelbėjo). Tai tik įrodo, kad jaunuolių savęs nuvertinimas, netikėjimas savimi yra didis trukdis jų gyvenimuose. Atkeliavę iš sudėtingų šeimų, su skirtingomis vaikystės traumomis, jiems svarbus palaikymas, skiramas laikas ir tikėjimas, kad jie gali.

Prieš genus nepašokinėsi:

Šie marškinėliai atspindi autoriaus humoro jausmą ir kviečia neužmiršti kartais pasijuokti iš savęs, taip įnešant teigiamos energijos į gyvenimą.

Vienuolės marškinėliai:

Šį kūrinį autorius sukūrė dar prieš kelerius metus. Jaunuolio svajonė yra būti tatuiruočių meistrų ateityje, o šio kūrinio išviešininimas – vienas pirmųjų žingsnių svajonės link.

Maišelis "Mes su Ukraina":

Prie maišelio dizaino prisidėjo 16 žmonių. Kiekvieno iš jų darbas matomas maišelyje. Visi piešiniai atspindi palaikymą Ukrainai ir pačių nuteistųjų vidinį pasaulį.

MITAS AR TIESA

Išsklaidykime klausimus ir nežinių apie įkalinimo įstaigas ir nuteistuosius. Skatiname ir puoselėjame atvirumą, todėl nuvykome pas nuteistuosius su jūsų užduotais klausimais ir paklausėme jų: mitas ar tiesa?

KALĖJIMUOSE DAUG SMURTO

Žmonės galvoja, kad ateini į įkalinimo įstaigą, į kamerą ir tave iškart kažkas užpuola, sumušą, atima rūbus. Tai netiesa, tokių dalykų nėra. Galbūt kažkada ir būdavo, bet dažniausiai žmogus gyvena savo gyvenimą, kaip ir gyveno. Jei laisvėje buvai žmogus, tai ir čia būsi žmogus.

NUSIKALTIMUS DARO NEIŠSILAVINĘ ŽMONĖS

Didesnė dalis nemėgsta mokyklos, mokymosi, rašymo ir knygų, dažnai būna nebaigę mokyklų, bet giluminė to priežastis – be galo sunki vaikystė ir / ar vystymasis socialinės rizikos šeimoje. Bet įkalinimo įstaigose taip pat yra be galo žingeidžių, išsilavinusių žmonių, turinčių net ne vieną aukštąjį išsilavinimą.

* Šie atsakymai yra kelių nuteistųjų patirtys, kiekviena įkalinimo įstaiga gali turėti skirtingas įkalinimo sąlygas ir kiekvienas atsakytų kiek skirtingai. Kaip ir gyvenime laisvėje, žmonių vertinimai skiriasi.

A?

KALĖJIMAS TURI SAVO VIDINES NERAŠYTAS TAISYKLES

Tiesa, vadinamos „panetkės“ vis dar egzistuoja, bet nebūtinai tokios, kaip matome filmuose apie gyvenimą kalėjime. Tai panašu į hierarchiją, kuri egzistuoja ir laisvoje visuomenėje. Pavyzdžiui, vieni prisiima lyderio poziciją, kiti dalyvaujančių, stebinčių ir panašiai. Įkalinimo įstaigoje, kaip ir bet kur kitur, gali susikurti savo aplinką pasirinkdamas, su kuo bendrausi ir kokiomis „taisyklėmis“ vadovausiesi.

DIRBANTYS SU NUTEI

Jūratė Danišlė:

Nuteistieji fikrina, kas tu esi per žmogus

ISTATAISAI

Dalinamės pokalbiu su Jūrate Daniele. Ši moteris Lietuvos įkalinimo sistemoje yra apie 13 metų – darbas apsaugoje ir priežiūroje, pasimatymų skyriuje ir resocializacijos skyriaus specialistės pareigos įeina į jos patirtį. Jūratė Danielė sutiko pasidalinti savo mintimis ir požiūriu su mumis.

Ar jautėte (o gali jaučiate) darbe spaudimą, būdama moteris, apsupta vyrų? Kaip manote, kodėl taip yra?

Nežinau kodėl, bet iš nuteistųjų vyrų niekada nejaučiau jokio spaudimo. Gal todėl, kad ne jauna atėjau dirbti ir turiu susikrovusi nemažą gyvenimišką žinių bei patirčių bagažą. O jie tą jaučia. Kai ateini dirbti į naują vietą, gauni naują būrį, esi naujokas.

Nuteistieji tave išbando, t. y. klausinėja, prašo, tikrina, kas tu esi per žmogus. Juk jie yra geriausi psichologai ir puikiai žino įstatymus. Man labai svarbu įgyti jų pasitikėjimą ir man tai puikiai sekasi, nors dažniausiai jie pareigūnais nepasitiki. Aš pati einu pas juos, kalbinu ir bandau užmegzti kontaktą.

Stengiuosi parodyti, kad jie man rūpi kaip žmonės ir kad bendraudami galime išspręsti daugybę problemų. Tai darau atvira širdimi, be jokių išankstinių nusistatymų. Niekada nerūšiuoju ir neskirstau jų, nemeluoju ir nieko nežadu, ko negaliu padaryti.

O jie, patikėkite, labai tą jaučia.

Tinklaidės „greito gyvenimo lėti pokalbiai“ metu minėjote, kad žvelgdama į asmenis, vykdančius laisvės atėmimo bausmę, Jūs juose pirmiausia matote žmones. Gal esate pastebėjusi, koks dažniausiai yra kitų darbuotojų požiūris į nuteistuosius?

Man teko dirbti su įvairiomis nuteistųjų grupėmis – karantine esančiais nuteistaisiais, arešto bausmę atliekančiais asmenimis, priklausomybes nuo alkoholio, narkotinių ir psichotropinių medžiagų turinčiais asmenimis, drausmės grupėje esančiais nuteistaisiais, iki gyvos galvos

kalinčiais bei seksualinius nusikaltimus padariusiais nuteistaisiais. Pagal darbo specifiką, visada turėjau galimybę skaityti bet kurio būryje esančio nuteistojo bylą, kurioje parašyta viskas iki smulkių detalių. Tai tikrai ne teigiami dalykai, o visos negatyvas apie tą žmogų. Ir tai sukelia neigiamas emocijas. Bet aš turėdavau eiti pas juos, toliau bendrauti ir padėti jiems.

Čia ir yra darbas su savimi, kaip tu sugebi nuraminti protą ir be jokios neapykantos žmogui ar išankstinių nusistatymų dirbti toliau. Jei to nesugebi padaryti, tada neverta dirbti tokio darbo, nes tu kankini save ir aplinkinius.

Mačiau ir dar iki šiol matau, kad kitų požiūris į nuteistą asmenį tikrai neigiamas. Jie mato tik nusikaltėlius, be šanso pasitaisyti. Bet mes tam ir esame, kad suteiktume tuos šansus ir galimybes taisyti bei keisti.

Kaip manote, kas Jus skatina ieškoti kontakto ir nuoširdaus santykio su nuteistaisiais?

Likimas lėmė, kad būtent atsidūriau tokioje vietoje, kur daug tamsos, smurto, negatyvios energijos, pykčio, keršto ir agresijos. Bet visada tikėjau, kad tik šviesa gali tą tamsą išsklaidyti. Pradžia tikrai buvo nelengva, nes žmonės yra labai

nepasitikintys, užsidarę savyje, nelinkę bendrauti. Turbūt esu iš tų, kurie turi stiprią energetiką, todėl tie, kurie randasi šalia, gali ją pajauti. Visada stengiuosi eiti su pozityvia nuotaika ir noru prisibelsti į kiekvieno širdį. Ir man tai sekasi. Net ir stipriausią sieną užsitvėrusiam žmogui pavyksta atverti – tai tik laiko klausimas.

Ar nėra sudėtinga išlaikyti nuoširdų, bet tuo pačiu ne per artimą santykį su nuteistaisiais? Kaip stengiatės nubrėžti ribas, bendraudama su laisvę praradusiais žmonėmis?

Nuoširdus bendravimas yra mano prioritetas. Aš leidžiu jiems būti savimi, be kaukių. Tada galiu pastebėti, kokie jie yra iš tikrųjų. Bet visada reikia išlaikyti budrumą ir neleisti peržengti ribų, o ribas mes kiekvienas nusibrėžiame skirtingai. Niekada nestačiau savęs aukščiau nei yra jie. Mes visi žmonės ir visi esame klydę gyvenime. Tik mūsų suklydimai skirtingi, bet tai nieko nereiškia. Prieš Dievą mes visi nusidėję. Todėl neturiu teisės ir noro smerkti juos. Jie jau yra nuteisti ir praradę labai daug – laisvę, šeimas, darbus ir kitas galimybes.

Esate minėjusi, kad Jums įkalinimo įstaigoje teko dirbti pasimatymų skyriuje. Koks požiūris, nusiteikimas dažniausiai vyraudavo tarp žmonių, atvykusių lankyti

įkalinimų artimųjų?

Teke dirbti pasimatymų skyriuje. Tai tikrai sudėtingas darbas, reikalaujantis ne tik suspėti kruopščiai sutvarkyti dokumentus, pasitikti artimuosius, atvykusius į pasimatymą, tikrinti juos ir jų atvežtus daiktus, bet ir įleisti nuteistąjį, pas kurį atvyko artimieji. Buvo tikrai visko – nuo geranoriškai nusiteikusių iki pykčio nevaldančių artimųjų. Bet čia turbūt ir yra svarbus tavo profesionalumas, kurio niekas nemoko kalėjimuose arba mokymo centre.

Reikia sugebėti valdyti situaciją, nesukeliant daugiau pykčio ir agresijos.

Aš visada stengdavausi bendrauti nuoširdžiai, nes daugelis artimųjų atvyksta pirmą kartą. Neretai jie būna išsigandę ir pilni nežinios. Stengiuosi reaguoti pagal situaciją ir, kai reikia, tikrai nusišypsau žmogui, nuraminu, padrašinu ir kartais net pasakau – viskas bus gerai. Pati esu trijų vaikų mama ir puikiai suprantu artimųjų nerimą.

Kaip laisvėje esanti visuomenės dalis, Jūsų nuomone, galėtų prisidėti prie sėkmingesnės nuteistųjų reintegracijos, jiems atlikus bausmę?

Sistema, kuri daug metų nesikeitė, pareigūnus yra įspraudusi bet galiu pasidžiaugti, kad šiai dienai viskas keičiasi

draugių žmonių dėka, kurie nepabijojo prarasti darbo bei socialinių garantijų. Ir tai džiugina. Mano, kaip žmogaus, dirbančio šioje sistemoje, vienas iš pagrindinių veiksmy padėti ne tik keistis nuteistiesiems, bet ir keisti visuomenės nuomonę apie juos. Labai padeda viešinimas gerų darbų ir gražių istorijų, nes čia vyksta daug nuostabių dalykų. Taip pat prisideda vartų atvėrimas savanoriams, norintiems padėti nevyriausybinėms organizacijoms. Daug kas priklauso nuo mūsų pačių. Reikia rodyti ir nešti tą žinutę, kad įkalinimo įstaigoje yra žmonės, kurie atlikę bausmę, išeis ir gyvens tarp mūsų.

kaip esantys šalia žmonės keičiasi, nes stengiuosi nuoširdžiai atlikti gerus darbus, o kai su tokia energija viską darai, tai taip pat gauni atgal. Mano gyvenimo tikslas gyventi harmonijoje su aplinkiniu pasauliu ir žmonėmis, kurie randasi šalia jo. To linkiu kiekvienam iš mūsų.

Kalbino Domantė Deveikytė

Užduokime patys sau klausimą: ar aš labiau noriu, kad išėjęs iš įkalinimo įstaigos šalia mano šeimos gyventų dar didesnis nusikaltėlis negu buvo, o gal kad gyventų pasikeitęs, supratęs savo gyvenimo spragas, ir nenorintis daugiau nusikalsti žmogus?

Galbūt daugeliui mano nuomonė ir darbo metodai nepriimtini, bet esu iš tų žmonių, kurie stengiasi spinduliuoti tik pozityvią energiją, kurti gražius dalykus – nuo žmogaus santykių, aplinkos kūrimo iki meninių talentų skleidimo. Matau,

Pokalbis su Socialinių mokslų (teisės) daktaru ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros docentu *Gintautu Sakalausku*

Lietuvoje nepilnamečių nusikalstamumas yra pakankamai ūmi problema. Kaip manote, kokie galimi veiksniai tai lemia?

Pats nepilnamečių nusikalstamumas nėra tokia didelė problema – daug didesnė problema yra neadekvačios ir neperspektyvios reakcijos į šį elgesį. Visose šalyse nepilnamečių delinkvenciją galima apibūdinti kaip neišvengiamą, nepilnamečiams būdingą, biologinės ir socialinės brandos sąlygotą fenomeną. Sunkių nusikaltimų nepilnamečiai padaro nedaug, dažniausia jų delinkvencija yra lengva, subrendus ji praeina savaime. Visgi Lietuva iš kitų Europos šalių labai išsiskiria dažnomis patyčiomis tarp mokinių visose amžiaus grupėse. Tai yra patiūmiausia problema, sukianti ilgalaikių individualių ir socialinių padarinių. Tačiau dėmesio tam skiriama labai mažai – tai nėra į aukščiausių socialinio susirūpinimo lentynėlę padėta problema, kaip nepilnamečių smurtas ar jų svaiginimasis, nors turėtų būti atvirksčiai.

Be to, akivaizdu, kad patyčių meno vaikai pirmiausia išmoksta iš artimiausių suaugusiųjų,

o patyčios yra atitinkamos komunikacijos sistemos padarinys.

Kaip manote, kas galėtų padėti vaikams, kurie augo nusikalstamoje aplinkoje, netapti įstatymų pažeidėjais?

Nors nepilnamečių delinkvencija dažniausiai yra savaime praeinantis reiškinys, nedidelei daliai vaikų iškyla pavojus nuslysti į ilgalaikio ir sunkesnio nusikalstamo elgesio labirintą. Šią kryptį lemia kompleksas nepalankių struktūrinių aplinkybių, kurias pakeisti ar bent sušvelninti gali profesionali ir savalaikė pagalba, tinkama paslaugų infrastruktūra, bet

nuoširdus ir palaikantis dėmesys, kylantis iš tikėjimo besąlygiška žmogaus verte bei žmogaus orumo išsaugojimo svarba.

Tam reikia dviejų dalykų kompetentingos pagalbos poreikio įžvalgos ir būtent tokios pagalbos sistemos.

Visais atvejais bausmė neturi būti suvokiama kaip skausmo suteikimo ir keršto priemonė, ji turi atverti naują perspektyvą. Jei ji jos neatveria – ji yra beprasmė.

Raimonda Čižauskaitė:

Nei vienas kūdikis negimsta nusikaltēliu

Kalbiname buvusią Kalėjimo tarnybos departamento direktoriaus patarėją Raimondą Čižauskaitę, prieš tai vadovavusią „Caritas“ Nuteistųjų konsultavimo centrui. Raimonda buvo vienas pirmųjų žmonių, patikėjusių „Pirašytų rankų“ idėja.

Kokios priemonės, Jūsų nuomone, galėtų pagerinti laisvės atėmimo bausmę atlikusių žmonių integraciją į visuomenę?

Atsakydama į šį klausimą, pirmiausia noriu akcentuoti dalykus, kurie iš visuomenės pusės tikrai nepadedą žmonėms ištrūkti iš nusikaltimų rato. Tai yra pasirinkimas nematyti nusikaltusių asmenų ir jų problemų bei trumparegiškas galvojimas, kad nubaudimas laisvės atėmimu pats savaime žmogų padaro geresniu. Būtent šie dalykai veda į didžiausią aklavietę. Žmogui, padariusiam nusikaltimą, net ir atlikus bausmę, sunku nusimesti praeities šešėlį. Visgi, kad palengvėtų nuteistųjų įsiliejimas į visuomenę, kaip pilnaverčių jos narių, reikia dėmesio ir investicijų į laisvės atėmimo įstaigas – ne tik į infrastruktūrą (tenka pripažinti ir apgailestauti, kad šiuo metu didelė dalis nuteistųjų bausmes atlieka perpildytose bendrabutinio tipo

patalpose, kur neužtikrinamas elementarus privatumas, stinga saugumo, todėl ir klesti subkultūra, smurtas, narkotikų vartojimas), bet ir į čia dirbančius žmones. Būtinai reikia, kad atsirastų pakankamas skaičius aukščiausią kvalifikaciją turinčių žmonių, tokių kaip psichoterapeutai, psichologai, socialiniai darbuotojai ir taip toliau. Darbas su nuteistaisiais nuo pirmos įkalinimo dienos turi orientuotis į jų išėjimo į laisvę dieną. Svarbu vykdyti nuoseklų į asmenį orientuotą darbą, investuoti į nuteistųjų darbinių, socialinių įgūdžių bei sąmoningumo ugdymą. Skatinti gebėjimą suvokti savo elgesio padarinius.

Nepamiršti ugdyti nuteistųjų empatijos ir atjautos jausmų, kalbėtis apie aukas ir tai, ką jos ar jų artimieji išgyvena dėl padaryto nusikaltimo. Reikia, kad kalėjimuose būdami nuteistieji turėtų galimybes užsidirbti pajamų, patys didesne dalimi prisidėtų prie savo išlaikymo ir bent po truputį dengtų nusikaltimų aukoms padarytas žalas.

Visi šie dalykai stipriai lemia, kaip seksis jiems įsilieti į visuomenę po bausmės atlikimo ir koks bus visuomenės požiūris bei santykis su jais. Kitos problemos, kurių nesprendžiant negali mažėti pakartotinis nusikalstamumas – pagalbos stoka asmeniui, palikus laisvės atėmimo vietą. Nors kalėjimuose sąlygos labai sudėtingos, visgi baziniai dalykai (lova ir maisto daviny) yra užtikrinami. Išėjus į laisvę, net ir šiuos dalykus norint gauti, reikia nemenkų pastangų ir informacijos. Dažnas kalinys, po bausmės atlikimo išėjęs į laisvę, neturi net kur galvos priglausti, neturi ką valgyti, o kur dar kamuojančios sveikatos problemos, priklausomybės.

Taigi naivu tikėtis, kad ilgą laiką sudėtingomis sąlygomis atlikęs bausmę, išėjęs į laisvę ir čia negaudamas pagalbos, asmuo staiga ims ir pradės gyventi kaip pavyzdingas pilietis.

Be palaikymo tą padaryti sunku.

Kaip manote, kas galėtų pakeisti visuomenės požiūrį į nuteistuosius bei paskatinti jų palaikymą, priėmimą?

Mūsų visuomenėje vis dar gajūs stereotipai, stipriai jaučiamas nuteistų ir jau bausmes atlikusių žmonių atstūmimas. Siekdami keisti požiūrį į „nepatogius žmones“, matyt, nuolat turime kalbėti, kad jie neatskiriama mūsų visuomenės dalis – jie mūsų šalies žmonės. Nei vienas kūdikis negimsta nusikaltėliu.

Gal kartais kiekvienam iš mūsų naudinga pasvarstyti: „O ką aš padariau arba ko nepadariau, siekdamas mažinti neapykantą, patyčias, nelygybę, skurdą mūsų visuomenėje?“

– būtent šie dalykai dažniausiai ir veda prie nusikaltimų. Kuo griežčiau nusikaltimus padariusius asmenis baudžiame, tuo piktesni jie išeina ir tuo didesnis pavojus gresia mums visiems. O fakto, kad vieną dieną jie vis tiek iš laisvės atėmimo vietų išeis, negalime ignoruoti. Turime keistis visi ir investuoti į visus mūsų šalies žmones. O investicijos į nuteistuosius nėra prarastos lėšos, kaip kad daugelis mano. Mano manymu,

nuteistajam turime suteikti šansų keistis tiek, kiek reikia.

Turime įsisąmoninti, kad šitie žmonės turi daug blogos patirties. Norint, kad įvyktų pokytis, jis turi įvykti jų galvose. Kiek tam pasiekti reikės laiko – nežinome. Svarbu sukurti tinkamą aplinką ir nuolat duoti pozityvius impulsus, kad žmogus pats patikėtų, jog turi gerų savybių ir norėtų jas atskleisti. Norint keisti visuomenės požiūrį, reikia žmonėms įkalinimo įstaigose sukurti tinkamą, motyvuojančią pokyčiams aplinką. Visi norintys turėtų turėti galimybes gydytis priklausomybes, mokytis, dirbti, dalyvauti prasmingose laisvalaikio veiklose. Svarbu plėsti ir pačių nuteistųjų iniciatyvas, kuriomis jie galėtų prisidėti prie visuomenei naudingų veiklų, turėtų šansą atlyginti padarytas žalias. Reikia skatinti ir plėtoti savanorystę – galimybes žmonėms iš laisvės susitikti su nuteistaisiais ir patiems pamatyti, kad čia tie patys mūsų broliai, klasiokai, kuriems tiesiog dažnai mažiau pasisekė gyvenime. Štai tokios iniciatyvos, kaip Jūsų organizacijos, labai stipriai gali keisti visuomenės požiūrį. Jos gali padėti pažvelgti į įstatymus pažeidusį asmenį kaip į žmogų, kuris tam tikru laiku pasielgė ne taip, kaip priimta visuomenėje.

Žinoma, nusikaltimų pasekmės skaudžios, tačiau padarytas nusikaltimas neatėmė iš nusikaltėlio žmogaus vardo.

Ar dažnai susiduriate su nuteistaisiais asmeniškai įkalinimo įstaigose? Jei taip, kokios mintys ar emocijos tada dažniausiai užplūsta?

Turiu pripažinti, kad mano darbas Kalėjimų departamente yra pakankamai „sterilus“ – labiau gilinuosi į sistemines problemas, ieškojimus, kaip jas spręsti, todėl mažai laiko lieka tiesiogiai matyti kalinčius žmones. Vis dėlto, prieš ateidama dirbti į departamentą, turėjau 7 metų patirtį nevyriausybinėje organizacijoje, kur nuolat betarpiškai bendravau ir dirbau su nuteistaisiais bei išėjusiais iš laisvės atėmimo vietų, tad jų problemas žinau iš labai arti. Nors eilę metų dirbu su šia grupe, vis dėlto kalbant su jais, man vos ne kaskart suspaudžia širdį. Ypatingai gaila jaunų žmonių, kurie gražiausias gyvenimo dienas praleidžia uždaryti. Nebandydama pateisinti jų atliktų veiksmų, tik norėdama, kad didėtų mūsų visuomenės supratimas, iš kur tos problemos kyla, pasakysiu, kad dauguma kalinčiųjų dažnai yra stipriai dar vaikystėje sužaloti, tinkamo pavyzdžio neturėję, „sergantys“, nemylėti žmonės. Tik nežymi dalis į laisvės atėmimo vietas patenkančių asmenų yra sąmoningai pasirinkę nusikalsti. Didesnė dalis kalinčiųjų yra žmonės, kurie nusikaltimą padarė paveikti alkoholio, narkotikų, negebėjimo valdyti emocijų, skurdo.

**Nesu fikra, ar būdama tų žmonių
batuose, turėdama tokias patirtis kaip
jie, pati kitaip pasielgčiau.**

Netgi, kai reikia bendrauti su žmonėmis, kurie padarė žiauriausius nusikaltimus, pirmiausia, bandau suprasti, kodėl jie taip pasielgė, kokia aplinka formavo jų nuostatas, požiūrius ir kas lėmė pasirinktus ar spontaniškai atliktus veiksmus. Tas supratimas gilina atjautą ir priėmimą. Tarp kalinčių žmonių didesnė dalis yra žemesnio išsilavinimo, dažnai visuomenėje nurašyti ir laikomi mažiau gabiais ir protingais. Vis dėlto aš juose matau daug potencialo, neatskleistų talentų ir suprantu, kad, rodant jiems teisingo elgesio pavyzdžius, daugiau investuojant į jų ugdymą, jie gali tapti labai naudingais visuomenės nariais.

Kokiomis veiklomis įkalinimo įstaigose dažniausiai užsiima nuteistieji? Kaip manote, kokie papildomi užsiėmimai būtų jiems naudingi?

Kalėjimuose yra daug iššūkių, susijusių su nuteistųjų užimtumu. Vos trečdalis iš jų dirba ir panaši dalis mokosi. Tai kompleksinės problemos, kurių negalima išspręsti tiek dėl pasenusios infrastruktūros, tiek dėl specialistų, patalpų, kompetencijų trūkumo, tiek dėl kitų materialių resursų stokos. Taigi šiuo metu skatinamos ir sveikintinos visos sportinės,

kultūrinės, meninės, kūrybinės, edukacinės, socialinės, prevencinės veiklos ir iniciatyvos. Labai skatinama savanorių ir NVO įsitraukimas į nuteistųjų užimtumą.

Koks yra Jūsų, kaip Kalėjimų departamento direktoriaus patarėjos, didžiausias tikslas?

Bausmių vykdymo sistema yra didelė su giliai įsišaknijusiomis problemomis. Jas spręsti nėra lengva, nes jos susideda iš daug elementų ir yra kompleksiškos. Pati dirbu vienerius metus čia ir, rodos, norėčiau įgyvendinti daug idėjų. Visgi suprantu, kad nuo minties iki jos įgyvendinimo reikia nueiti ilgą kelią – pokyčiai taip greitai nevyksta. Ypač greitai nevyksta pokyčiai, susiję su nuostatų ir požiūrio keitimu. Tik atėjusi dirbti inicijavau ir su direktoriaus palaikymu subūriau perspektyvių žmonių grupę, kurios siekis buvo išgryninti pagrindines problemas ir paruošti 5 - 10 metų planą/viziją dėl reikalingų esminių Lietuvos įkalinimo sistemos pokyčių, siekiant resocializacijos vykdymo. Mano sau keliamas tikslas ir siekis – kad visi sistemoje dirbantys labai aiškiai suprastų savo darbo tikslą bei kad resocializacija taptų visos bausmių vykdymo sistemos ašimi.

Kalbino Domantė Deveikytė

*Pavēkslas tapītas Rīčio
atlisnant bausmē*

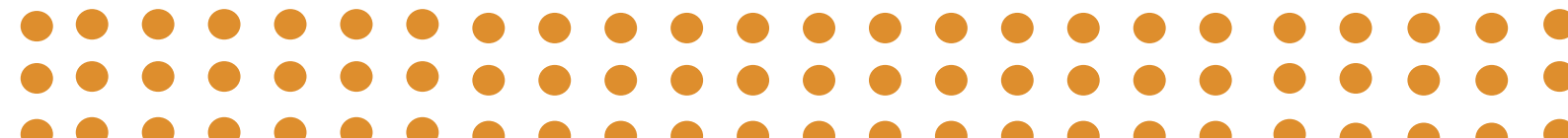

FOTO ISTORIJA: VISKAS MANO RANKOSE

”

Gera, kai įgyvendini savo tikslus ir
pavyksta juos realizuoti. Nepasiduodi, jei
sunku. Bet nevisada reikia laimėti, svarbu
mokėti ir pralaimėti

“

Karilė Adomavičiūtė:

Matau ryšio mezgimą kaip maratoną, ne sprintą

Pokalbis su „Prirašytų rankų“ savanore

Kaip atradai savanorystę „Prirašytose rankose“? Kodėl tau rūpi ši tema?

Aš pati sąsajų su įkalinimo įstaigomis neturiu jokių ir esu savęs klaususi, kur ta sėkla mano motyvacijos, kas tas postūmis mane atvedęs čia, o ne į gyvūnų prieglaudą ar senelių namus. Tai iki galo, iš tiesų, neatradau to kertinio momento. Pirmą mintį sukirbėjo, kai pamačiau dokumentinį filmą apie tai kaip jogos mokytoja vedė meditacijos ir jogos praktikas nuteistiesiems. Filme dalinosi tiek ji pati, tiek dalyviai kaip nuosekli meditacija pakeitė emocinį mikroklimatą ir būseną. Tada buvo pirmos užuomazgos, kai supratau, kad tuos žmones tiesiog izoliuoja, bet nesirūpina jų gražinimu į visuomenę. Man atrodo, jei jie yra pasodinami į kalėjimą, tai turėtų būti pasirūpinta, kad gautų tas sąlygas, kurių negavo anksčiau ir dėl kurių galbūt čia ir atsidūrė.

Tokios įstaigos turėtų padėti žmogui grįžti į laisvę geresniam nei jis išėjo.

Man atrodo, labai neproduktyvu juos tiesiog uždaryti, izoliuoti nuo pasaulio ir nieko su tuo nedaryti.

Labai įdomu, ar atsimeni savo požiūrį į kalėjimą ir kalinčius dar prieš tapdama savanore šioje srityje?

Jeigu kalbant apie jaunesnį amžių, tai aš buvau linkus dalykus skirstyti į juodą ir baltą. Anksčiau atrodė, kad ten yra blogiečiai, bet kai gyvenime įgauni daugiau patirties, supranti, kad ten nėra nei juoda, nei balta, nes ir pats pridarai klaidų ir visgi visi esam tiesiog žmonės. Vieni jas nori taisyti, kiti ne.

Mano nuomonė buvo labai paprasta – einu pas žmones ir pažiūrėsiu, kokie jie.

Neturėjau jokių baimių, kaip jaučiausi pirmą dieną, taip jaučiuosi ir dabar. Gal greičiau dabar jau kyla daugiau jaudulio, kai reikia prarasti veiklas, nes galvoju ar patiks, ar naudinga. Labai padeda „Pirašytų rankų“ komanda, kuri visada padeda ir pasako palaikymo žodį. Kitas svarbus dalykas, kad pas mus ateina ne visi kalintys, o tik tie, kurie nori, kurie mato tame prasmę ir nori įsijungti į veiklas, tad tai labai palengvina bendravimą, žinojimas, kad visi čia esame savo noru.

O kokias veiklas tu vedi, kokiose temose matai prasmę pati?

Man asmeniškai atrodo įdomios temos apie emocinę sveikatą apie tam tikrus socialinius įgūdžius, kurie praverstų tiek esant ten, tiek išėjus. Taip pat knygų skaitymas, kurį bandau skatinti knygų klubo veikla, kai skaitome vieną knygą per mėnesį ir tuomet visi ją aptariame, dalinamės įžvalgomis. Pirmoji knyga yra apie įpročius, labai norėčiau, kad ši ir kitos knygos įgalintų ir išlaisvintų jų mintis, kad keistis įmanoma ir tai, ką jie padarė ir kas jie buvo, nėra nulemta visam gyvenimui. Tad veiklos, kurias vedu, labiau yra su fokusu į tai.

Ar teko savo akimis įsitikinti vykstančiu pokyčiu?

Aš savanoriauju metus laiko, man atrodo tai yra gana trumpas laikas, bet tikrai matosi daugiau atvirumo, noro išbandyti naujus dalykus, dalyvauti veiklose, kuriose iš pradžių buvo daugiau skeptiškumo. Man atrodo

pokytis vyksta, kai užsiauginame pasitikėjimą vieni kitais.

Mes turime tokį sąsiuvinuką, kur užsirašome bendras mintis, toks kaip kolektyvinis dienoraštis tų, kurie ateina dalyvauti veiklose ir savanorių. Man labai smagu tas mintis skaityti, nes žmonės jame pasidalina atvirai ir tokios įdomios jų mintys, kurių galbūt nepasako garsiai.

Galbūt tau yra kažkas konkrečiai įstrigę, kas padarė didelį įspūdį?

Man turbūt įstrigo mūsų kalėdinė veikla, kurios metu visi turėjome savo vokelius, juose rašėme vieni kitiems palinkėjimus. Ir mane nustebino pora vaikinų. Vienas iš jų atrodė, kad veiklose dalyvauja ganėtinai paviršutiniškai, bet jo žinutė buvo su nuoroda į juokingą situaciją nutikusią buvusios veiklos metu. Mane taip maloniai nustebino, kad vis dėlto jis atkreipė dėmesį ir pasirodo jis viską klausė ir atsimeina mažus dalykus, nors išoriškai atrodė, kad mažai įsitraukimo iš jo. Kitas vaikinai labai mažai šneka veiklose, bet jis parašė tokį

atvirą pasidalinimą, kuriame leido suprasti savo gilų vidinį pasaulį, kurio nesimato, nes jis jį išreiškia kitaip. Taip pat visada žavi, kiek nuteistieji vaikinai talentingi, kūrybingi, pilni fantazijos ir išmanumo. Pavyzdžiui, vienas vaikiną užsiėmimo metu paima bet kokias priemones ir lapą, atrodo, nieko rimto nebandydamas tiesiog pradeda žaisti jomis. Bet kai pasižiūri į tą piešinį supranti, kad wow, ir čia tavo tik pakeverzojimas?. Vienas iš jo piešinių yra ant „Pirašytos rankos“ marškinėlių ir iki šiol man jie tokie gražūs, ir tiek daug aš visko matau tame piešinyje. Norėtusi, kad tas žmogus toliau puoselėtų savo talentą, nes matosi, kiek jame yra daug ir kaip jis geba tai išreikšti vizualiniu menu. Dar vieno užsiėmimo metu mes kūrėme startup'ą, kuriam jaunuoliai galvojo produktų ir paslaugų inovacijas. Galbūt tokios lakios fantazijos priežastis tai, kad jie neturi telefonų, nežinau (juokiasi). Dar kas įstrigo tai, kad jie labai saugo savanos merginas. Sakykime, jei žaidžiame kokį fizinį žaidimą, kamuolys skrenda greitai, visi pasportavę ir, kai jie jau pradeda įsijausti, kartas nuo karto vienas kitam primena, kad žaistų saugiau ir ramiau. Taip lyg rūpindamiesi mumis, kad netyčia neužgautų greitai skriejantis kamuolys.

Tikrai, mane, kai pirmą kartą lankiausi įstaigoje, irgi labai nustebino toks šiltas bendravimas ir mandagumas. Aš net laisvoje visuomenėje retai susilaukiu tokio didelio mandagumo, kaip pas juos.

Būtent, o svarbiausia, koks jis nuoširdus. Paskui išėini ir koks nors vaikiną bando užkalbinti gatvėje, galvoju „tau dar būtų ko pasimokyti iš jų“ (juokiasi).

Kaip tavo aplinkiniai reaguoja į šią savanorystę?

Sakyčiau, mano aplinka daugiau pozityviai reaguoja. Gal buvo nuostabos, bet labiau į smalsiąją pusę. Klausia, ką ten veikiame, kaip mum sekasi ir panašiai.

Ar pastebėjai, kokios veiklos yra priimamos lengviau, kurios sunkiau?

Man atrodo būna sunkiau, kai reikia dalyviams išreikšti savo nuomonę, nes dažnai atsakymas būna „nežinau“ arba labai lakoniškas. Jiems lengviau save išreikšti raštu ir tada, jeigu nori, tuo pasidalina. O lengviausiai, žinoma, priima fizinius žaidimus, nes tai jiems yra gerai pažįstama ir mokama. Kai klausiu jų, kokių veiklų norėtų, jie sako „VISKĄ“, nes jų teigimu viskas patinka ir visur nori dalyvauti.

Manau, kad knygų klubas čia gali labai pasitarnauti praplėsti savo žodyną ir lengviau dėlioti mintis.

Taip, visiškai sutinku.

Ar galėtum apibūdinti, kiek tas ryšis užsimezga atviras? Pavyzdžiui, ar žinai už kokius nusikaltimus jie kali ir panašiai?

Aš stengiuosi neliesti temų, kurios susijusios su nusikaltimais,

nes matosi, kad kai kuriems yra sunku ir gėda. Pavyzdžiui, dalinosi, kad net patekus į nelaimę ir vežant su greitąja pagalba, jus veža su antrankiais ir tuomet visi žino, iš kur jie, keistai žiūri ir tai yra nemalonu.

Tad aš stengiuosi su jais bendrauti ir pažinti juos už „kalinio“ etiketės

ir matau ryšio užmezgimą kaip maratoną, ne sprintą. Tai toks savotiškas pabėgimas jiems už įstaigos, kai gali bendrauti su visiškai nesusijusiais žmonėmis su įstaiga.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

Jovita Ventienė:

Pirma veikla ir pažintis buvo košmariška

Pokalbis su „Prirašytų rankų“ savanore

Kodėl nusprendei savanoriaut būtent „Prirašytose rankose“? Kuo tau įkalinimo tema asmeniškai svarbi?

Dirbdama socialinį darbą susidūriau su įvairiais žmonėmis, kurie pasakojo, kaip įkalinimo įstaigoje sunku morališkai bei psichologiškai. Pati asmeniškai su tuo susidūriau ir pastebėjau, kad atlikęs bausmę žmogus grįžta dar labiau sužeistas nei prieš tai – jis nebežino savo vertybių,

nemoka komunikuoti. Pirmos mintys atėjusiosios į galvą dėl savanorystės „Prirašytose rankose“ buvo apie nuteisuosius ir jų padarytus nusikaltimus. Vėliau atėjo smalsumas, kuo ten galiu padėti, ką nuveikti.

Galiausiai nugalėjo noras padėti, kad bet kokiomis sąlygomis jie išliktų žmonėmis.

Kaip atrodo savanorystė „Pirašytose rankose“?

Esu tas žmogus, kuris sudaro veiklų planą, padeda prarasti veiklas, komunikuoja su įstaigos personalu. Labai atsakingai žiūriu į pasirinktą veiklą – negaliu numesti savo atsakomybės kitam. Bendram darbui telkiu savanorius, net įtraukiau savo pažįstamą į šią veiklą. Ir nurodytą dieną ir valandą einu su savanorėmis į kalėjimą Panevėžyje.

Turbūt ne visada būna lengva eiti į įkalinimo įstaiga, kur randi motyvacijos, kokias ji?

Sunkiausia buvo eiti ir bendrauti, kai sužinojau už kokią nusikaltimą yra įkalintas žmogus. Iš pradžių suėmė pyktis ant jos, tada ant savęs – kodėl aš tokia maloni jai? Bet susidėliočiau mintis: juk nežinau kas tuo metu vyko to žmogaus galvoje, gyvenime, kad taip padarė. Negaliu teisti, tai ne mano valioje. Per savaitę laiko iki kito susitikimo pajutau, kad man jos gaila... Kaip sužeisto vaiko... Nuo to laiko

vadovaujosi mintimi, kad jei galiu bent kiek būti naudinga, tai ir būsiu nežiūrint kas ką padarė.

Ar atsimeni, kaip jautiesi prieš pirmą veiklą?

Pirma veikla ir pažintis su savanorėmis, su aplinka ir dalyviais buvo košmariška. Visos buvome pirmą kartą, nuvedus mus į salę

nei viena nepratarė nei žodžio, tad ėmiausi iniciatyvos. Turėjau minčių, kaip susipažinti, tai mikčiodama, nukaitusiais žandais, sau sa burna kalbėjau visiškai viena. Visi aplink tylėjo ir žvalgėsi... Nežinojau nei ką daryti, nei kaip viską tiksliai susakyti, tad tikriausiai mintys buvo padrikos, nenuoseklios. Tačiau

kalinčių moterų šiltas priėmimas tą barjerą, baimę paliko už durų.

Išėjus iš įstaigos suėmė pyktis, kodėl aš viena turėjau kalbėti? Bet po to karto išryškėjo kitų savanorių asmeninės savybės, kuri drąsesnė, kuri daugiau komunikuoja. Po truputį taip susipažinom ir galėjome pasiskirstyti užsibrėžtomis atsakomybėmis pagal kiekvienos stiprybes.

Kokiomis temomis bendraujat su nu-teistaisiais, kokias veiklas vėdi? Ar jau pastebėjai, kokios veiklos priimamos lengviau, kurios sunkiau?

Labai nori veiklų kas susiję su piešimu, lengva žaidimų forma, kryžiažodžiai. Visiškai nepatiko CV ir motyvacijos laiško rašymas. Moterys nori veiklų kuriose daug pokalbių tarpusavyje. Vienu metu daug kalbėjome apie Ukrainos karą, nes buvo moterų, kurių artimieji toje šalyje ir jos nepralėdžia nei vieno reportažo apie tai.

Kaip aplinkiniai reaguoja į tavo šią savanorystę, ar susiduri su stereotipais?

Aplinkiniai reaguoja įvairiai, vieni klausia kam to reikia? Kiti sako – neturi ką veikti? Treti – ar tau nebaisu? Juk ten tokios „sėdi“. Labai daug įvairių nuomonių. Mano aplinkinių nuomone turėtų griežtėti įkalinimo sąlygos, nes paskui vėl grįžta ir ne vieną kartą, tai jų manymu parodo, kad nepakankamai blogai ten.

Gal galėtum papasakoti kokį įsimintiną veiklos įspūdį?

Iš dviejų moterų gavome padarytą koliažą su gražiais palinkėjimais ir išreikštu noru tęsti veiklas su jų grupe.

Džiaugiuos, kad esu maža dalelė šios organizacijos ir nors truputį galiu būti naudinga šios visuomenės daliai.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

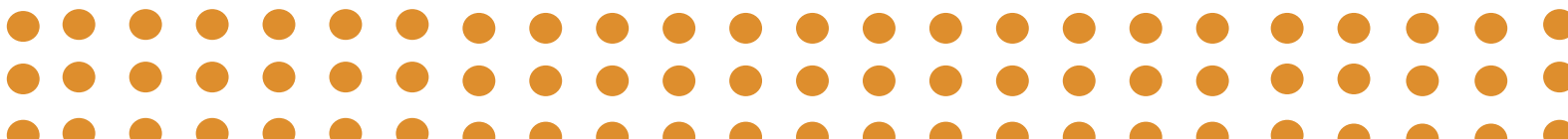

FOTO ISTORIJA: VISKAS MANO RANKOSE

”

Labiausiai džiaugiuosi
santykiu su tėčiu. Jau planuojam,
kur plauksim žvejoti, kai išeisiu į laisvę.
Pasiilgau

“

GYVENIMAS PO BAUS

Marius Aleksiukas:

Pokalbis su dabartiniu „Pirašytų rankų“ savanoriu

Katažyna Polubinska fotografija

MIŠS ATLIKIMO

„Sakydavau, kad esu kaip Robinas Hudas“

Ar galėtum papasakoti apie vaikystę, paauglystę?

Toks atskirtas vaikas buvau, ne kaip visi ir ne kaip pas visus. Pavyzdžiui, tėvų požiūris buvo toks, kad tau nieko nereikia: jeigu visi varo kažkur į ekskursiją ar dar kažkokias veiklas, tai man to nereikėdavo kažkodėl. „Tau nereikia, tau nieko nereikia“, klasės nuotrauka ir tos man nereikia. Tėvas mano labai mėgdavo išgert, o išgerdavęs mėgdavo smurtauti, labai pasikeisdavo. Žmogus geras, kai būdavo blaivas, tai nors prie širdies dėk, bet kaip tik išgeria viskas kardinaliai pasikeičia.

Kaip Jūsų santykis rutuliojosi paskui, ar įvyko susitaikymas, atleidimas?

Ne, nes aš ir nepykau kaip tik iki tol, kai jis mirė. Dar tuo momentu nesugebėjau suprasti, kad man žala buvo padaryta. Iki jam mirštant, dar aš jaučiausi skolingas, kad čia aš labiau kažkuo kaltas.

Kokie buvo tie pirmieji mažieji žingsniai link nusikaltimų?

Iš pradžių tai, žinai, į svetimą daržą vaikas įlendi, bet taip turbūt pas visus būna. Paskui jau eidavom vogti tikslingai su kitais vaikais. Aš vis dar nežinau, kodėl susidėjau su tais „kitais“ vaikais, juk visi prižiūrėti vaikai būdavo kieme, o aš gi atsirasdavau mieste su valkataujančiais

vaikais. Žinoma, jie iš tokių pat geriančių šeimų, o kiti išvis tėvų ir neturėjo. Dar kaip dabar atsimenu – čia, Gedimino prospekte, tada važiuodavo troleibusas, mes lipdavome keturiese ir maži vaikai, kokių 7–8 metų, kišenvagiaudavome. Mūsų taikins buvo pinigai, kuriuos išleisdavau tam pačiam Gedimino prospekte „Bingo“ salone. Atsimenu, mes pirkdavom cigarečių ir klijų uostymui, nuo kurių prasideda haliucinacijos, o tada žaisdavom. Vis savęs klausiu, kodėl man taip? Buvo toks žaidimas „jojo“ atsiradęs, jis 7 litus kainavo. Aš, kaip dabar atsimenu, atėjau, paprašiau tų 7 litų, o jie tą dieną gėrė namie, nedavė pinigų, nes sakė nereikia man. Kažkokia mamos draugė man davė tuos 7 litus, tai baisiai apsidžiaugiau. (šypsosi) Aš labai ilginiui pradėjau pykti, kodėl mane bando įtikinti, kad man nieko nereikia? Kai pabandžiau pirmą kartą atimti ar pavogti, atėjo supratimas, kad aš galiu pasiimti kai kuriuos dalykus pats. Jei tėvai manęs neaprūpina, tiesiog pradėjau vogti. Aš atsimenu savo mintis, kai žiūrėdavau į tuos vaikus, kurie eina namo,

o aš sėdėdavau ir pavydėdavau, nes galvoji, kaip gerai, kad jie gali eiti namo, o aš turiu laiptinėse būti, nes čia geriau tau nei namie.

O kada tavo tėvai sužinojo šiuos užsimimus, ar jie visada nujautė, bet jiems nelabai rūpėjo?

Iškart kyla į galvą prisiminimas, kai septynerių metų buvau pagautas rūkant. Mane tada taip mušė, atsimenu maldavau jau liautis ir prisiekinėjau, kad nerūkysiu, bet mintyse galvojau, kad dar dar kažką blogiau padarysiu. Turiu dar atskirų komentarų apie pareigūnų el-gesį su 9 – mečiu vaiku – siaubinga. Mušdavo kaip suaugusį žmogų. Dusindavo, dėdavo dujokaukių ant veido, todėl jie labai norėdavo, kad tėvai nedalyvautų, nors šiaip negali apklausti nepilnamečio. Dabar aš suprantu, kad lyg ir daug kas keičiasi, kad jau yra tikrai gerų pareigūnų, bet yra ir tokių, kuriems pareigūno vardas lyg valdžia ar neliečiamumas ir gal net savo nuoskaudas išlieja ant kitų.

Kaip jauteisi, ką galvojai, kai tave pirmą kartą nuteisė?

Kai pirmą kartą teisė, man buvo 14 metų. Tą kartą davė tik mėnesį, kuriuo turbūt norėjo parodyti tą siaubingą vietą, bet man kitaip suveikė. Tuo metu mano duriai galvai pasirodė, kad čia baisiai kieta, kažkokia nusikaltėlių romantika.

Augusto Dižgalvio fotografija

Tą mėnesį praleidai kalėjime?

Buvom su suaugusiais, bet nepilnamečiai atskirti buvo. Virš mūsų aukšte gyveno moterys ir mes kalbėdavomės per kanalizacijos vamzdžius, taip net būdavo galima daiktai apsikeisti, jei viską gerai supakuoji. Tada tiesiog nuleidi tą daiktą, o kitas aš, tarkim, apačioj jau turiu būti pasiruošęs su siūlu. Kai jos leis, tie du siūlai susipins.

O ką kalbėdavote tokiu būdu, kokios temos buvo aktualios?

Jos vis man sakydavo „vaikas, ar parašysi laišką mums išėjęs?“, nes jos žinodavo, kad man tik mėnuo bausmės. Dar turbūt nepaminėjau, kad aš jau tada buvau

priklausomas nuo narkotikų. Tai tas laikotarpis buvo labai sunkus, kai tau dar fiziškai bloga be dozės, nemiegi naktį, atrodo, tau laužo rankas ir kojas. Pasibaigus tai būsenai, žiūrėk, ir atsigavau, bet ir tada matai viziją, kaip eisi iškart vartoti grįžęs.

Kaip suprantu, pirmas bausmės atlikimas nepadarė jokios teigiamos įtakos?

Kad ir dėdavau pastangas, vistiek visi aiškiai parodydavo, kad niekas čia netiki tavimi. Tai stengsies ar nesistengsi, į tave jau žiūri kaip į nusikaltėlį narkomaną ir dėl visko kaltina. Iš tos pusės gal labiau reikėjo supratimo ir palaikymo iš aplinkos, tiesiog buvimo šalia. Tai taip ir paslysti vis iš naujo, nes gyveni taip, kaip moki gyvent. Į įkalinimo įstaigą teko grįžti kokius šešis kartus.

O koks buvo ilgiausias bausmės atlikimo terminas ir kaip sekėsi jį išbūti?

Metai ir 3 mėnesiai, kai buvo dvidešimt aštuoneri. Sekėsi blogai, nes kiek kartų aš mėgindavau kažką pakeisti savo gyvenime, negalėdavau to padaryti, nes ten aplink dar pasišaipydavo, kad „ką tu čia, durniau, skaitai“. Bet kokiu atveju ieškai gėrio savyje, tai atsimenu sakydavau, kad aš kaip Robinas Hudas, nes vogdavau iš turtingų ir nešdavau vargšams.

Ar užsimegzdavo draugysčių? O gal padėdavot „naujokams“?

Vadindavo draugais, bet aš dabar suprantu, kad nebuvo jais, tai tik žodis. Kažkurioje vietoje ten žmogiškumas dingsta, bet net nesugebu pykti, nes suprantu, kad tie žmonės tiesiog nėra išmokyti draugystės principų. Užtat vidinės kalėjimo taisyklės tarp nuteistųjų didžiausias turtas buvo, kaip religija.

Tik vėliau man kultūringi žmonės parodė, kaip galima gyventi, o juk tai iš tiesų turėjo parodyti tėvai.

Aš manau, kad visam gyvenimui vaikystėje tėvai užprogramuoja, kaip elgtis ir kaip ne.

Kaip tau pavyko įsileisti tokią galimybę, kad gali gyventi ir kitaip?

Seniau geras gyvenimas buvo lygu prabangiam gyvenimui.

Ilgainiui pasikeitė požiūris į materialų gyvenimą, kaip sakau, jeigu anksčiau galvodavau apie auksinę storiausią grandinę ant kaklo, tai dabar mieliau medinius karoliukus rinkčiausi.

Taip po truputį kito požiūris į viską, kažkur knygos prisidėjo, kažkur žmonės. Skaitydamas knygą „Toksiški tėvai“, supratau, kad tai yra knyga apie mane. Aš pagrindinis knygos herojus. Taip radau atsakymus, užsipildė informacijos trūkumas. Galiausiai supratau, kad viskas, ką aš kūriau, kaip aš galvojau iki tol, buvo neteisinga. Nežinau, ar įsivaizduojat, man visą laiką atrodė, kad žmonės nori apgauti, nesupratau, kad žmonės gali būti sąžiningi.

Matyt, kiekvienas vertiname kitą pagal savo supuvimo lygį.

Kada pradėjo keistis tavo aplinka, žmonės aplinkui?

Nors tokioje studijoje komforto zona labai nekomfortiška, bet vis tiek pripratęs prie tokio gyvenimo, kitokio nematei ir nežinai. Baisu keisti gyvenimo būdą, atrodo, kad žengi tiesiog į niekur. Todėl laikais dar tų

tau tik kenkiančių žmonių. Atrodo, tau kažkas kažkada dar paskambina, reiškia esi reikalingas tik kai pagalvoji, dėl ko tu jiems reikalingas? Atsakymas nemalonus, bet vis tiek bijai žengti į permainas. Bet kaip sakoma, kas ieško, tas randa, tai taip ir man atsirado vienas žmogus, kuris pradėjo mane drąsinti, nuoširdžiai manęs klausytis, sakyti, kad manimi didžiuojasi. Dabar aš noriu padėti likusiems toje baisioje gyvenimo stadijoje, nes aš žinau, kaip jie gyvena, aš mažiau lygiai taip pat. Sėdėjau ant to pačio fotelio ir svarsčiau tuos pačius dalykus.

Kokia pagalba, įsivaizduoji, galima?

Visų pirmą, žmonėms reikia suprasti, kad vagimi niekas negimsta. Mūsų, kaip visuomenės, pareiga yra rodyti teigiamą pavyzdį.

Jei į blogį atsakai blogiu, tai ar tu tikrai esi geresnis už tą vagį?

Klausimas pabaigai, koks Marius yra žmogus dabar? Kuo jis gyvena?

Jis vis dar ieško. Šiuo metu jam sunkoka, bet jis jau žino, kad sunkumai ateina ir praeina, viskas bus gerai. Suprantu, kad aš dabar bendrauju visai su kitokiais žmonėmis, visai kitame lygyje. Ir vėlgi, pasikartosiu,

dabar noriu padėti likusiems už gročių, nes ten tiesiog sužaloti vaikai, nepriklausomai nuo to, kiek jiems metų.

Kalbino Klaudija Armonavičiūtė

”

Jeigu galėčiau, norėčiau tiesiog
pasislėpti šešėlyje. Norėčiau nutraukti ryšius su visais
dabartiniais savo pažįstamais, kad galėčiau susikurti naują
savo versiją. Pasikeisti savo vardą, kalbėjimo būdą, judesius.
Norėčiau išmokti kažką, apie ką niekada net nebuvau
susimąstęs, ir visiškai atsiduoti tai veiklai. Jeigu galėčiau bet ką
padaryti, norėčiau numirti ir atgimti
nauju žmogumi

“

ŠIEK TIEK

UŽ KĄ ŽMONĖS „SĖDI“?

4331 įkalintas žmogus 2021 - 12 - 31:

- 30 proc. → už nužudymą
- Kas penktas (19 proc.) → nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis
- Kas dešimtas (11 proc.) → už vagystę

Bet padarytų nusikaltimų dėsningumas skiriasi:

- Dažniausiai (25 proc.) → vagystė
- 20 proc. → nežymus sveikatos sutrikdymas
- Trečioje vietoje → nusikaltimai, susiję su narkotinėmis medžiagomis
- 95 proc. → vyrai
- Dažniausiai bausmė trunka 5–10 m. (realiai: 3 m.)
- 2021 m. į laisvę buvo paleisti 1785 žmonės

K SKAIČIŲ

PSIHIKOS SVEIKATA

- Bausmės metu psichiatrinį gydymą gauna tik 6 % įkalintų žmonių.
- 33 % įkalintų moterų ir 22 % įkalintų vyrų yra bandę nusižudyti.
- **Kas ketvirtas** įkalintas žmogus yra bent kartą save žalojęs, neturėdamas tikslo nusižudyti. Dažniausi savižalos būdai: pjaustymasis, didelio vaistų kiekio suvartojimas, badavimas.
- 45 proc. žmonių įkalinimo įstaigose **nepasitiki niekuo**.

ISTORIJA

- XVIII a. pab. – XIX a. pr. kankinimai nebevykdomi viešai ir **bausmė po truputį nustoja būti reginiu**.

Duomenys surinkti:

Ieva Mackutė

KALDEP metinė ataskaita 2021 m.

Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvoje 2016 – 2019 metais, LR teisingumo ministerija

Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos, Liubovė Jarutienė, Vaidas Kalpokas, Gintautas Sakalauskas, Rūta Vaičiūnienė
Nuteistųjų sveikatos problemos ir sveikatos priežiūra įkalinimo įstaigose, Greta Stankutė, Greta Bružytė, Eglė Marija Jakimavičienė, Laura Nedzinskienė

Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas, Michel Foucault

NUTEISTŲJŲ MIINI (TIK)ĖJ

levos Gervytės iliustracija

LYS: IMAS

Jeĩ kas nors savo draugei sako: „Įrodyk man savo meilę“, galima bũti beveik tikram, kad ŗi meilė baigėsi nė neprasidėjusi.

Tikėjimą galima palyginti su penkiomis minutėmis prieš prasidedant didžiosios meilės istorijai,

kuri viską apverčia aukštyn kojomis. Jis ar ji išnyra iš uŗ kampo, ir pasaulis tarsi prasideda iš naujo. Taip yra ir su tikėjimu: tavo Kūrėjas, tavo Viešpats ir Atpirkėjas pasirodo iš uŗ kampo, ir prasideda bendra jũsų istorija. Vėliau tu pasakysi: aŗ nė nežinojau, kas yra gyvenimas! Kas yra ŗmogus?

Visada, kai ištariamas žodis „tikėjimas“, atsiranda, kas paniekinamai pasako: tikėti – tai ne žinoti. Jis mano, kad tikėjimas tinka naiviems žmonėms, o inteligentija remiasi turimomis mokslo žiniomis. Apie Bažnyčią sklando gandas, kad visas jos egzistavimas remiasi daugiausia neiš-tirtomis prielaidomis. Tikėjime yra daug svarbesnių dalykų nei žinoti tikrąjį kai kurių dalykų padėtį. Sakykime taip: svarbu ne žinios apie Dievą, bet santykis su Dievu. Štai puikus pavyzdys. Ateina kažkoks žmogus ir sviedžia man į veidą: „Tavo motina yra netikėlė!“ Tai mane giliai žeidžia, nors pastaruosius 40 metų aš ne visada buvau kartu su ja ir faktiškai negaliu įrodyti, kad mano mama yra labiausiai mylintis ir ištikimiausias žmogus visoje žemėje! Mane ir mamą sieja gilus pasitikėjimas, ir aš niekada neleisčiau sutepti jos vardo. Tas pats taikytina ir Dievui – tai pasitikėjimu grindžiami santykiai.

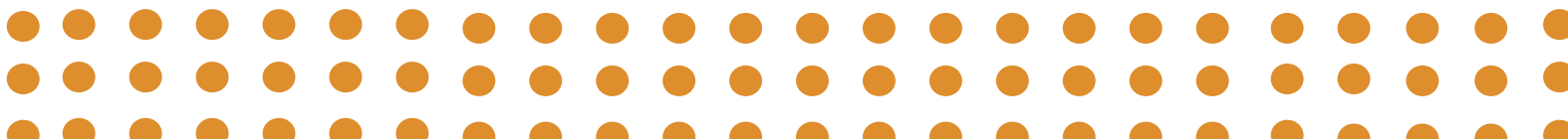
Aš kaskart vis stebėdavausi, kad niekas neprotuoja Jėzui tariant: „Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas“ (Jn 14, 6). Aš! Jis juk nesako: aš žinau kelią, žinau, kas yra tiesa, turiu šią tokį gyvenimo patyrimą. Ne – aš esu! Iš tiesų Jėzus palieka mums tik dvi galimybes: arba aš tikiu į Jį ir viską statau ant šios kortos, arba laikau Jį religijos Donaldu Trumpu.

Tikriausiai nėra nė vienos tautos ar kultūros, kurioje nebūtų buvusi garbinama kokia nors dievybė ar net keli dievai. Jau pirmieji religijos liudijimai yra pagarbos, grožio ir dėkingumo ženklai: pasaulio kūrėjui ir globėjui, išlaikytojui buvo barstomos gėlės, Jo garbei buvo kildinami į dangų kvapnūs smilkalai, slėpingajam visa ko pradininkui buvo statomos nuostabios šventyklos. Bet kuriuo atveju dievybė reiškė galią ir jėgą. Bet ar tai buvo ir gėris? Juk gyvenimas – tai nuolatinis laimės ir nelaimės kaitaliojimas. Todėl senovės vaizdiniai apie dievą dažnai buvo persmelkti baimės: o jei dievybė dabar ant manęs pyksta? Žmonės jautė, jog jie ne patys sukūrė savo gyvybę ir kad šis gyvenimas – tarsi žvakė vėjyje. Kiekvieną akimirką jis gali užgesti, nes nuolat kyla grėsmių iš įvairiausių pusių. Jie niekaip negalėjo paveikti orų nei padidinti savo žemių derlingumo. Žmonės jautėsi esantys aukštesnių jėgų rankose. Dažnai jie bandydavo permaldauti jas aukomis, manydavo, kad atidavus dievybei geriausia to, ką turi, ji bus jiems palanki. Todėl aukodavo dievui (arba dievams) vaisius, gyvulius, net žmones – tai buvo savitarpio santykiais pagrįstas verslas.

Akivaizdu, kad Izraelio tauta turėjo ypatingą nuojautą dėl dieviškųjų dalykų. Skaitydamas Senąjį Testamentą tarsi dalyvauji mokomajame istoriniame pasakojime apie Dievą. Čia parodoma, kaip Izraelis atmeta senovės Artimųjų ir Vidurinių Rytų politeizmą (daugdievystę). Dievas gali būti tik vienas. Saulė, mėnulis ir žvaigždės, kurias kaimyninės tautos dar vis garbino kaip dievybes, Biblijoje pašaipiai buvo vadinamos dangaus lempomis. Abraomas ima suvokti, kad galima kreiptis tik į šį vieną Dievą ir kad šiam Dievui nepatinka žmonių aukojamos aukos. Psalmėse sakoma: „Juk aukomis tu nesigėri; jei atnašaučiau deginamąją auką, tu jos nepriimtum“ (Ps 51, 18). Ir Dievui aiškiai patinka „tyra širdis“ (Ps 51, 12). Daryti gera, būti teisingam – būtent tai yra sietina su Dievu, kuris yra geras ir teisingas. Tačiau kaip tuomet pasaulyje atsiranda blogis, iš kur kyla neapykanta ir smurtas, kaltė ir mirtis, vaikų ašaros ir nekaltų gyvūnų kančios?

Kai knygos „Narnijos kronikos“ autorius Clive'as Staplesas Lewisas tapo krikščioni-mi, jis jau buvo teistas. Mąstydamas jis priė-jo išvadą, kad Dievas turi būti, tačiau tai jo nejaudino. Tai buvo tik šalta, jokių padarinių neturinti prielaida. Koks gali būti ryšys su ta galinga antrąja tikrovės puse? Lewisui tai atrodė neįmanoma. Tačiau vieną dieną jam į galvą atėjo lemtinga mintis: „Jei Hamletas ir Shakespeare'as būtų turėję kada nors susitikti, tai tik Shakespeare'o iniciatyva. Hamletas nieko negalėjo padaryti.“ Taigi būtų galima tarti: krikščionybės esmė yra tai, kad pjesės autorius netikėtai įžengia į sceną ir pasi-rodė savo personažams. Tai mes vadiname ap(si)reiškimu. Jau kartą meilės istoriją išgyvenęs žmogus žino tą jaudinančią akimirką. Žmogus, su kuriuo tave sieja maloni bičiulystė, kažko nerimauja, kovoja su savimi, raudonuoja: „Klausyk... turiu tau kai ką pasakyti!“. Tavo širdis, atrodo, iššoks iš krūtinės, tu numanai, kas dabar bus: tave mylintis žmogus labai rizikuoja, nes tu gali jį išjuokti ir paniekinti. Tačiau jis išdrįsta – jis atsiveria, prisipažįsta ir leidžia pažvelgti į pačią slapčiausią savo širdies kertelę. Jei nebūtų surizikavęs, tu niekuomet nebūtum sužinojęs apie kito žmogaus jausmus. Kaip nėra meilės istorijos be prisipažinimo, taip būtų neįmanoma pažinti Dievo, jei Jis neatsisakytų savo slėpiningumo ir pats

mums neapsireikštų. Dievo didybė yra beribė, ir mums pritrūksta sąvokų Jam apibrėžti.

Kokie juokingi yra visi bandymai pritaikyti Dievui formulę!

Dar didysis filosofas Augustinas sakė: „Si comprehendis, non est Deus“. Laisvas šio posakio vertimas: „Jei tu Jį supratai, pažinai, tuomet tai, ką tu manai pažinęs, supratęs, tikrai nėra Dievas.“

Kaip būtų galėjęs Dievas mums pasirodyti, kad mes suprastume? Gal su neoniniu užrašu ant horizonto?

O gal fantastinių filmų mėgėjams būtų labiau patikę, jei Jis prieš judančias kino kameras būtų iškilęs iš vandenyno gelmių kaip nežemiška pabaisa? Būtų juokinga. Argi nebūtume visiškai apakinti, priblokšti, jei Dievas pasirodytų mums tiesiogiai? Dievas leidžia atrasti save pagal daugybę pėdsakų, kurie liudija Jo galią ir didybę, pavyzdžiui, gamtoje ir sąžinėje. Gamtoje: pateka saulė, kūrinija atsiskleidžia visu savo grožiu, ir žmogus jaučia: tai yra Dievo DNR. Nuo mažiausių ląstelių iki makrokosmoso viskas kuo tiksliausiai sutvarkyta, suderinta. Sąžinė paprastai mums pasako, kad mušti vaiką, apiplėšti kitą ar kam pameluoti yra labai blogai. Atrodo, jog girdime to iš mūsų reikalaujantį Dievo balsą. Jei

tų reikalavimų nevykdome, jaučiame, kad niekada negalėsime pažvelgti į tai, kasi slypi giliai mumyse. Čia Dievas veikia daug intensyviau nei miglotuose gamtos reiškiniuose. Jis yra tavo gyvenimo aukščiausiasis taškas, viršūnė, svarbiausias dalykas, tavo gyvenimo esmė ir prasmė. Daugelis žmonių to net nenumano, jiems atrodo, kad gyvenimo prasmės klausimą gali išspręsti ir be Dievo.

**Jie neišnaudoja savo galimybių,
manydami, jog prasmingas
gyvenimas – tai išgauti iš jo kuo
daugiau malonumų prieš patenkant į
kapines.**

Kažkas man pakužda: „ji pažinojo Albertą Einšteiną“, „jis buvo scenoje kartu su Michaelu Jacksonu“, „kanclerė mėgsta su ja pietauti“.

**O ko verta būtybė, kuri niekada
nebuvo visuomenės dėmesio centre?
Pavyzdžiui, Sahelio regione gyvenantis
vaikas? Ar nukaršęs silpnaprotis
senukas, kuriam nevalingai tįsta seilės?
Ar jie mažiau vertingi?**

ĮKALINTI AR Į

Lietuvos vienas seniausių ir mums visiems gerai žinomas Lukiškių kalėjimas dabar virtęs kultūros židiniu. Jo erdvėse vyksta ekskursijos, koncertai, meno parodos. Turbūt kadaise ten kalėję žmonės net neįsivaizdavo, kad po jų langais žmonės šoks, ateis atsipalaiduoti po darbų ir susitikti su draugais. Teisingai vienas mano bičiulis pastebėjo, sakydamas, kaip gera čia ateiti, kol gali išeiti. Išties, pasirinkimo laisvė turbūt yra esminis skirtumas tarp dabar ir anksčiau ten buvusių žmonių nuotaikų.

Kurį laiką Lietuvos kalėjimai buvo pervadinti pataisos namais. Šis žodžių junginys skleidžia visai kitą emocinį krūvį, lyg sufleruodamas apie šviesesnę ateitį išėjus iš šių namų. Ateini padaręs nusikaltimą, per paskirtą laiką tave pataiso ir išeini doras pilietis. Pasaka, tiesa? Lengva ironija atskleidžia pataisos sąvokos abejotinumą ir, nors būtų galima daug diskutuoti, ar tai tikrai tinkamas žodis, kai kalbame apie žmonių pokytį, šį kartą daugiau dėmesio skirkime jausmų pasauliui tarp šių sienų.

Visi esame pastebėję, kaip maži vaikai kopijuoja tėvų, draugų elgesį, žodyną, net įpročius – tai normalus raidos etapas, kai kuriasi asmenybė atsiremddama į esamą aplinką ir paprasčiausią norą pritapti. Šis įprotis, nors ir sumaniau užmaskuotas, bet niekur nedingsta ir vaikams užaugus. Suaugę žmonės taip pat nesąmoningai supanašėja su savo partneriu, pakeičia manieras bendraudami su skirtingomis žmonių grupėmis ir viskas dėl labai paprasto ir žmogiško bruožo – noro būti priimtu. Ne išimtis ir įkalinimo įstaigose, ten esantiems asmenims be galo svarbi aplinkos įtaka, kuri

GALINTI?

gali paskatinti keistis arba atvirkščiai, toliau grimzti į nusikaltimų lauką. Būtent todėl taip svarbu suteikti nuteistiesiems prieigą prie švietimo, knygų, naujienų, įvairių profesinių, socialinių ir emocinių užsiėmimų. Taip pat ir darbuotojai turėtų pasižymėti didele empatija ir kantrybe, rodydami nuteistiesiems teigiamo bendravimo, požiūrio ir savireguliacijos pavyzdį.

Bausmės trukmė – tai laikas, kai asmeniui turėtų būti suteikiamos visos priemonės išsiugdyti trūkstamus įgūdžius gyvenimui laisvėje.

Tai verčia susimąstyti, ar tikrai izoliacija nuo visuomenės yra tinkamiausias pokyčio kelias, bet džiugi naujiena, kad mūsų įkalinimo sistema jau atsižvelgia į tai ir stengiasi taikyti daugiau laisvės apribojimo bausmių, nei pilną atėmimą.

Deja, tyrimai atskleidžia, kad emocinė nuteistųjų savijauta yra gana apatiška ir savižališka. Dažnu atveju tam įtakos turi labai paprasti, buitiniai dalykai, kaip per maža asmeninė erdvė, maisto trūkumas, netinkama temperatūra ar drėgmė. 2019 metais atliktas tyrimas nurodo, kad 57,7% apklaustieji kalinimo sąlygas vertina kaip netinkamas ir net 71,6% apklaustųjų teigia, kad gyvenamasis plotas yra kur kas per mažas, ko pasekoje stipriai sumažėja asmens teisė į privatumą ir padidėja rizika patirti kitų individų smurtą ¹. Kaip mums Maslow poreikių piramidė diktuoja, pirmiausia turime užtikrinti fiziologinį gerbūvį, tad normalu, kad nepatenkinus šių poreikių, kyla tarpasmeniniai konfliktai ir emocinis nepasitenkinimas. Kitas labai svarbus tyrimas atskleidžia,

kad suaugusio gebėjimas susitvarkyti su neišvengiamais gyvenimo nusivylimais yra tiesiogiai susijęs susaugumo lygiu pirmaisiais dviem gyvenimo metais ².

Tad nepatyrus saugios ir pilnavertės vaikystės, žmonėms sunkiau atpažinti savo emocijas, jas reguliuoti ar paprasčiausiai priimti, tad stengiantis pabėgti nuo nemalonių jausmų griebiamasi alkoholio, narkotikų ar net savižalos. Tai opios problemos ne tik įkalinimo įstaigose, bet ir bendrai mūsų visuomenėje.

Norą svaigintis ar žalotis iššaukia emocinių žinių trūkumas, ilgi metai jausmų ignoravimo. Tad, kai vidinis skausmas tampa nebepakeliamas, asmuo griebiasi paskutinio šiaudo, norėdamas bent kažką pajauti.

Tai gali būti ekstremalių situacijų siekimas nukreiptas agresija į save arba kitą. Taip pat žmogaus gyvenime labai svarbus kontrolės pojūtis, deja, įkalinimo įstaigos dalį šios kontrolės atima, kas taip pat gali iššaukti ne tik žalojantį elgesį, bet ir savarankiškumo stoką, kas vėliau kiša koja susikurti kokybišką gyvenimą išėjus į laisvę.

Tad vis dėl to, ar įmanoma įkalinimo įstaigoje iš tiesų pasikeisti? Gyvi pavyzdžiai rodo, kad įmanoma, tik tai padarys motyvuotas žmogus. Bet kokiu atveju, įstaigų pareiga yra užtikrinti, kad būtų suteiktos visos galimybės mokytis, dirbti, bendrauti su artimaisiais. Šiuo metu tuo rūpinasi ne tik Kalėjimų tarnyba, bet ir NVO Pirašytos rankos, kuri įstaigose rengia veiklas ugdyti socialinius įgūdžius, kūrybiškumą, kompiuterinį raštingumą, emocinio palaikymo ratas ir dar daug vertingų dalykų. O mūsų, kaip empatiškos visuomenės pareiga – rodyti gerą pavyzdį, jei įmanoma, įdarbinti ir svarbiausia – į blogį neatsakyti blogiu.

Parengė Klaudija Armonavičiūtė

¹ Sakalauskas G., Jarutienė L., Kalpokas V. ir Vaičiūnienė R., *Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos: Monografija*, Vilnius: Žara, 2020

² Bessel Van Der Kolk, *Kūnas mena viską: Kaip išgydyti kūno, proto ir sielos traumas, Liūtai ne avys*, 2020, p. 261

TRUMPAI IR AIŠKIAI (IR KŪRYBIŠKAI)

Ar esate girdėję apie „žaibo literatūrą“ (angl. flash fiction)? Tai literatūrinis žanras, kurio tikslas papasakoti visą istoriją kuo trumpiau (įprastai vos šešiais žodžiais). Skamba neįtikinamai, bet vos šeši žodžiai gali priversti nubraukti ašarą ar nejuokais išsigąsti.

Garsiausi to pavyzdžiai, E. Hemingvėjaus apsakymas „Parduoda. Kūdikiu bateliai. Niekada nedėvėti.“ ir F. Browno drama „Paskutinis žmogus pasaulyje sėdėjo vienas kambaryje. Pasigirdo beldimas į duris.“ „Žaibo literatūra“ suteikia svarbiausias istorijos detales, kurios sužadintų skaitytojo vaizduotę pratęsti istoriją pačiam, susikuriant tiek situaciją, tiek veikėją.

**Šį kūrybiškumo pratimą „Pirašytų rankų“ savanorės atliko kartu su nuteistaisiais.
Pasinerkim į jų sukurtą istorijų pasaulį!**

- ▶ „Iš ryto atsikėliau anksčiau, kad galėčiau pasimatuoti suknelę.“ – Silvestras
- ▶ „Užsidėjau staltiesę ant galvos ir vaidinau baisų vaiduoklį.“ – Darius
- ▶ „Skalbiu raudoną kilimą vidury kambario, apleisto namo.“ – Remigijus
- ▶ „Prastas regėjimas yra tik komforto filtras gyvenimui.“ – Greta
- ▶ „Gyvenu daugiabutyje, nebegalėčiau be viršuje bildančių kaimynų.“ – Simona
- ▶ „Sekmadienio rytas, patalynė skalbiama pagrindinėje miesto upėje.“ – Jorė
- ▶ „Šiandien begrojant jau sutrūkinėjo ne pirštai, o stygos.“ – Simona

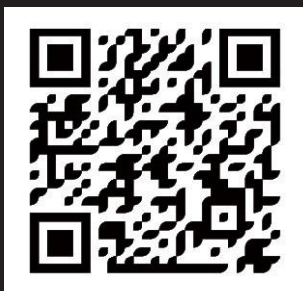
NORIU SUŽINOTI DAUGIAU

Podcastai/laidos:

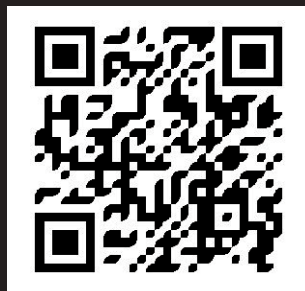
Soft white underbelly – anglų kalba pokalbiai su žmonėmis patyrusiais priklausomybes, sunkias ligas, prostituciją. Išvysti galima *Youtube* platformoje.

Kiaurai grotas – Active youth kurtas podcastas su Lietuvoje kalinčiais nuteistaisiais. Išgirk *Spotify* ir *Youtube* platformose.

1 dalis

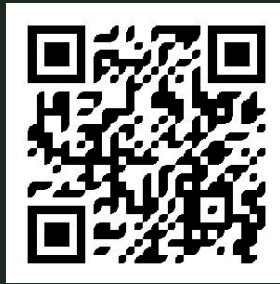

2 dalis

Orijaus kelionės (23 laida):
lietuviai Pietų Amerikos kalėjimuose.
Youtube platforma.

Filmai:

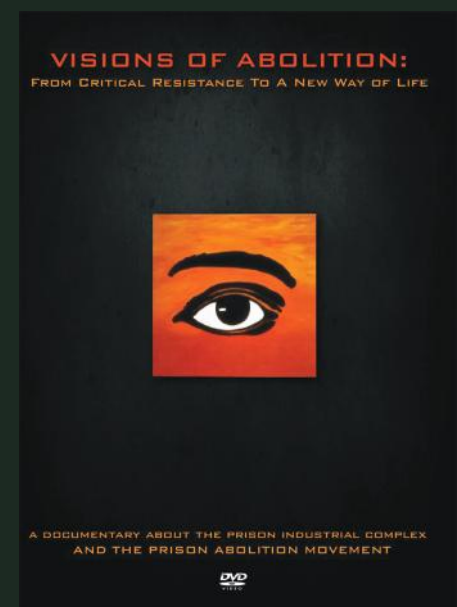
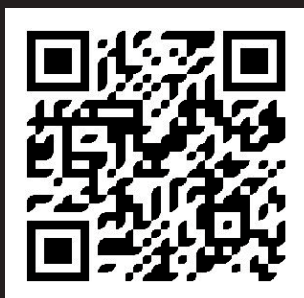

Pavyzdingas elgesys, 2019 (dokumentika)

Išgyvenęs nužudyto brolio netektį, režisierius Audrius Mickevičius įžengė į Lukiškių kalėjimą. Čia jis susitiko su nuteistaisiais iki gyvos galvos Rimu ir Rolandu. Gyvagalviais vadinami kaliniai gyvena stovinčiame laike, bet nepraranda vilties pasikeisti ir kada nors išeiti į laisvę. Paties režisieriaus nuostatų kaita - nuo pykčio iki atleidimo - tampa radikalia kelione, o šią nutraukia mirtina liga. Filmą baigė scenarijaus redaktorius, filosofas Nerijus Milerius. Filme nagrinėjamos atleidimo ir socialinio teisingumo idėjos.

Vision of abolition, 2011 (dokumentika)

Šiame filme, kuriame jungiami moterų įsipainiojusių į baudžiamojo teisingumo sistemą, balsai kartu su pagrindiniais kalėjimų panaikinimo mokslininkais, pateikiama kritinė kalėjimų sistemos disfunkcijų ir smurto analizė.

Kristaus kūnas, 2019 (drama)

Danielius sulaikymo centre patiria dvasinę transformaciją. Nors teistumas neleidžia pretenduoti į seminariją, jis neketina atsisakyti savo svajonės ir nusprendžia patarnauti mažo miestelio parapijoje.

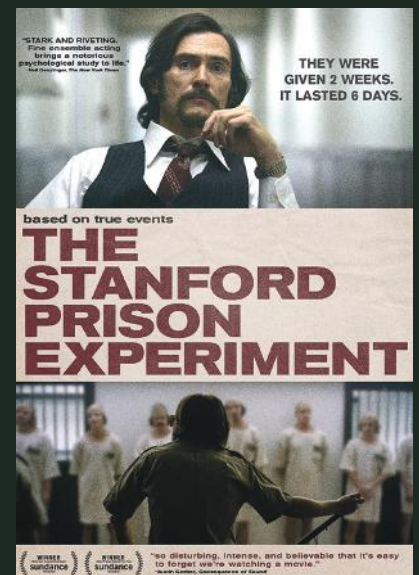

Terapija (angl. *The Work*), 2017 (dokumentika)

Filmas pasakojantis apie tris civilius, keturių dienų trukmės grupinės terapijos rekolekcijas su vyrais, įkalintais Folsomo valstijos kalėjime.

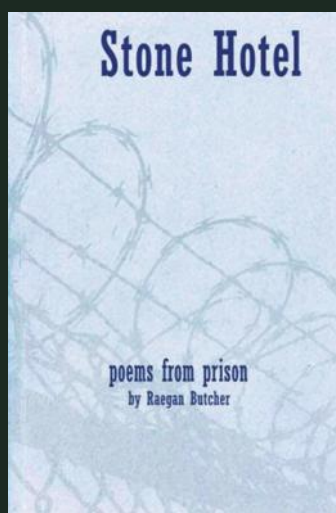
Stanfordo kalėjimo eksperimentas (angl. *The Stanford prison experiment*), 2015 (drama)

Filmas paremtas tikrais įvykiais, paremtas 1971 m. Stanfordo kalėjimo eksperimentu, atliktu Stanfordo universitete, vadovaujant psichologijos profesoriui. Eksperimento metu studentai paskirstyti kalinio arba pareigūno vaidmenimis ir stebėti jų elgesio pokyčiai priėmus socialinį vaidmenį. Toliau ši tema nagrinėjama knygoje „The Lucifer Effect“.

Knygos:

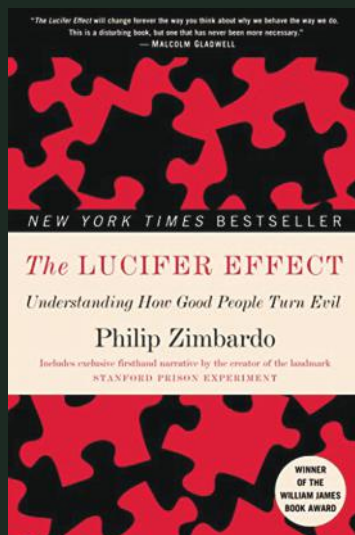
Stone Hotel: Poems from Prison, Raegan Butcher

Nuteistojo eilėraščių knyga, kuri nepaliks abejingų savo gyvumu, atvirumu ir žodžių aštrumu:

https://www.prisonlegalnews.org/media/publications/stone_hotel_poetry_book.pdf

Laiškai į laisvę

Nuteistųjų laiškų rinktinė

The Lucifer Effect, Philip Zimbardo

Garsus socialinis psichologas ir „Stanfordo kalėjimo eksperimento“ kūrėjas Philipas Zimbardo tyrinėja mechanizmus, kurie priverčia gerus žmones daryti blogus dalykus, kaip moralūs žmonės gali būti suvilioti elgtis amoraliai ir ką tai sako apie liniją, skiriančią gėrį nuo blogio.

Disciplinuoti ir bausti: kalėjimo gimimas
 (angl. *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*),
 Michel Foucault

Tai nėra kalėjimo formavimosi, jo kritikos ir krizės istorija. Šiame veikale svarbiausia – nusikaltimo genezė, baudimo sampratos raida, bausmės ir valdžios ryšiai.

Organizacijos:

Women in prison – nacionalinė labdaros organizacija, teikianti paramą moterims, nukentėjusioms nuo baudžiamojo teisingumo sistemos. Jų internetiniame puslapyje rasite ne tik nuteistųjų poezijos, dienorščių ištraukų, bet ir nemokamai prieinamą žurnalą, kuriame gausu nagrinėjamų feminizmo, moteriškumo kalėjimuose temų.

<https://womeninprison.org.uk/>

Prirasytos rankos – pirmoji nevyriausybinė organizacija Lietuvoje, kurios pagrindinis tikslas rūpintis kalinių ugdymu ir integracija į visuomenę. Sek juos *Facebook*, *Instagram* platformose ir skaityk nuteistųjų tekstus, sužinok aktualijas, klausk Tau įdomių klausimų!

IG: @prirasytosrankos

Prirasyt
 rankos

PADĖK MUMS PADĖTI!

KUO GALIU PR

Kaip tai padaryti?

- skirkite 1,2 proc. GPM mūsų organizacijai
- aukok.lt platforma – vienkartinė parama
- prirasytosrankos.lt/parenti/ – vienkartinė parama
- contribee.lt platforma – nuolatinė arba vienkartinė parama
- Įsigyk nuteistųjų kurtus marškinėlius – skleisk žinutę madingai!

aukok.lt

contribee.lt

PR parduotuvė

Prirasyt rankos

PRISIDĖTI

- Galbūt esi darbdavys? Suteik šansą žmogui, grįžusiam iš įkalinimo įstaigos mokytis naujų įgūdžių ir užsidirbti pragyvenimui!
- Turi laisvo laiko ir norėtum jį išnaudoti prasmingai? Prisijunk prie mūsų savanorių gretų. Pažadam įdomias patirtis ir naujas draugystes!
- Turi idėją, nori bendradarbiauti? Parašyk mums! info@prirasytosrankos.lt

Užpildyk šią formą, jeigu turi susidomėjimą savanoriauti:

<https://forms.gle/mLnTvr15oRSKgwy56>

Formos OR kodas

